

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 5ης Απριλίου 2022 *

«Προδικαστική παραπομπή – Επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών – Απόρρητο των επικοινωνιών – Πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών – Γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης – Πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα – Μεταγενέστερος δικαστικός έλεγχος – Οδηγία 2002/58/ΕΚ – Άρθρο 15, παράγραφος 1 – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρα 7, 8 και 11, καθώς και άρθρο 52, παράγραφος 1 – Δυνατότητα εθνικού δικαστηρίου να περιορίσει χρονικά τα αποτελέσματα της κήρυξης του ανίσχυρου εθνικής νομοθεσίας αντίθετης προς το δίκαιο της Ένωσης – Αποκλείεται»

Στην υπόθεση C-140/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο, Ιρλανδία) με απόφαση της 25ης Μαρτίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την ίδια ημερομηνία, στο πλαίσιο της δίκης

G.D.

κατά

Commissioner of An Garda Síochána,

Minister for Communications, Energy and Natural Resources,

Attorney General,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, Πρόεδρο, Α. Arabadjiev, Α. Prechal, S. Rodin, I. Jarukaitis και Ν. Jääskinen, προέδρους τμήματος, Τ. von Danwitz (εισηγητή), Μ. Safjan, F. Biltgen, Ρ. G. Xuereb, Ν. Ričarra, L. S. Rossi και Α. Kumin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Μ. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: D. Dittert, προϊστάμενος τμήματος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 13ης Σεπτεμβρίου 2021,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο G.D., εκπροσωπούμενος από τον J. Dunphy, solicitor, τους R. Kennedy και R. Farrell, SC, και την K. McCormack, BL,
- ο Commissioner of An Garda Síochána, ο Minister for Communications, Energy and Natural Resources και ο Attorney General, εκπροσωπούμενοι από τις M. Browne, S. Purcell, C. Stone και J. Quaney και τον A. Joyce, επικουρούμενους από τους S. Guerin και P. Gallagher, SC, και από τον D. Fennelly και την L. Dwyer, BL,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους P. Cottin και J.-C. Halleux, επικουρούμενους από τον J. Vanpraet, advocaat,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek, O. Serdula και J. Vlácil,
- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους J. Nymann-Lindegren και M. Jespersen και τη M. Wolff και στη συνέχεια από τις M. Wolff και V. Jørgensen,
- η Εσθονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις A. Kalbus και M. Kriisa,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Aguilera Ruiz,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. de Moustier και A. Daniel και τους D. Dubois, T. Stéhelin και J. Illouz,
- η Κυπριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την I. Νεοφύτου,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. S. Schillemans, M. K. Bulterman και A. Hanje,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna και την J. Sawicka,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes και τις P. Barros da Costa και I. Oliveira,
- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Pere και A. Laine,
- η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους O. Simonsson και J. Lundberg και τις H. Shev, C. Meyer-Seitz, A. Runeskjöld, M. Salborn Hodgson, R. Shahsavan Eriksson και H. Eklinder,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους S. L. Kalèda, H. Kranenborg, M. Wasmeier και F. Wilman,
- ο Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων, εκπροσωπούμενος από τους D. Nardi, N. Stolič και K. Ujazdowski και την A. Buchta,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Νοεμβρίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) (ΕΕ 2002, L 201, σ. 37), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2009, L 337, σ. 11) (στο εξής: οδηγία 2002/58), ερμηνευομένου υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του G.D., αφενός, και του Commissioner of An Garda Síochána (αρχηγού της εθνικής αστυνομίας, Ιρλανδία), του Minister for Communications, Energy and Natural Resources (Υπουργού Επικοινωνιών, Ενέργειας και Φυσικών Πόρων, Ιρλανδία) και του Attorney General, αφετέρου, σχετικά με το κύρος του Communications (Retention of Data) Act 2011 [νόμου περί επικοινωνιών (διατήρηση δεδομένων) του 2011, στο εξής: νόμος του 2011].

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 6, 7 και 11 της οδηγίας 2002/58 έχουν ως εξής:
 - «(2) Επιδίωξη της παρούσας οδηγίας είναι να σεβαστεί τα θεμελιώδη δικαιώματα, τηρεί δε τις βασικές αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από τον [Χάρτη]. Συγκεκριμένα, η παρούσα οδηγία επιδιώκει να διασφαλισθεί η πλήρης τήρηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στα άρθρα 7 και 8 [αυτού].
- [...]
- (6) Το Διαδίκτυο ανατρέπει τις παραδοσιακές δομές της αγοράς παρέχοντας ενιαία, παγκόσμια υποδομή για την παροχή ευρέος φάσματος υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Οι διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες επικοινωνιών στο Διαδίκτυο δημιουργούν νέες δυνατότητες για τους χρήστες αλλά και νέους κινδύνους για τα προσωπικά τους δεδομένα και την ιδιωτική τους ζωή.
- (7) Στην περίπτωση των δημόσιων δικτύων επικοινωνίας, θα πρέπει να θεσπισθούν ειδικές νομοθετικές, κανονιστικές και τεχνικές διατάξεις προκειμένου να προστατευθούν τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες των φυσικών προσώπων, καθώς και τα έννομα συμφέροντα των νομικών προσώπων, ιδίως έναντι των αυξανόμενων δυνατοτήτων αυτόματης αποθήκευσης και επεξεργασίας δεδομένων που αφορούν συνδρομητές και χρήστες.

[...]

- (11) Η παρούσα οδηγία, όπως και η οδηγία [95/46/ΕΚ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ 1995, L 281, σ. 31)], δεν υπεισέρχεται σε θέματα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών που συνδέονται με δραστηριότητες οι οποίες δεν διέπονται από το [δίκαιο της Ένωσης]. Επομένως, δεν αλλάζει την υφιστάμενη ισορροπία ανάμεσα στο δικαίωμα του ατόμου στην ιδιωτική ζωή και τη δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν μέτρα όπως αυτά που αναφέρονται στο άρθρο 15 παράγραφος 1 της παρούσας οδηγίας, εφόσον είναι αναγκαία για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, της εθνικής άμυνας, της ασφάλειας του κράτους (περιλαμβανομένης της οικονομικής ευημερίας του κράτους εφόσον οι δραστηριότητες συνδέονται με θέματα ασφάλειας του κράτους) και την εφαρμογή του ποινικού δικαίου. Ως εκ τούτου, η παρούσα οδηγία δεν θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών να προβαίνουν σε νόμιμη παρακολούθηση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή να λαμβάνουν άλλα μέτρα, όταν αυτό είναι αναγκαίο, για οποιονδήποτε από τους προαναφερόμενους σκοπούς και σύμφωνα με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών [η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950], όπως ερμηνεύθηκε από τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Τα μέτρα αυτά πρέπει να είναι κατάλληλα, αυστηρώς ανάλογα των προς επίτευξη σκοπών και αναγκαία στα πλαίσια μιας δημοκρατικής κοινωνίας και θα πρέπει επίσης να υπόκεινται σε επαρκείς διασφαλίσεις σύμφωνα με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.»
- 4 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2002/58, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής και στόχος», ορίζει τα εξής:
- «1. Η παρούσα οδηγία προβλέπει την εναρμόνιση των εθνικών διατάξεων οι οποίες απαιτούνται προκειμένου να διασφαλίζεται ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, και ιδίως του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και την εμπιστευτικότητα, όσον αφορά την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και να διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και των εξοπλισμών και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην [Ευρωπαϊκή Ένωση].
2. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εξειδικεύουν και συμπληρώνουν την οδηγία [95/46] για τους σκοπούς που αναφέρονται στην παράγραφο 1. Επιπλέον, οι εν λόγω διατάξεις παρέχουν προστασία των εννόμων συμφερόντων των συνδρομητών που είναι νομικά πρόσωπα.
3. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε δραστηριότητες οι οποίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της [Συνθήκης ΛΕΕ], όπως οι δραστηριότητες που καλύπτονται από τους τίτλους V και VI της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, και σε κάθε περίπτωση στις δραστηριότητες που αφορούν τη δημόσια ασφάλεια, την εθνική άμυνα, την ασφάλεια του κράτους (συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ευημερίας του κράτους εφόσον οι δραστηριότητες συνδέονται με θέματα ασφάλειας του κράτους) και στις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου.»

5 Κατά το άρθρο 2 της οδηγίας 2002/58, το οποίο επιγράφεται «Ορισμοί»:

«Εκτός αν άλλως ορίζεται, ισχύουν οι ορισμοί που περιλαμβάνονται στην οδηγία [95/46] και την οδηγία 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο) [(ΕΕ 2002, L 108, σ. 33)].

Επίσης, ισχύουν και οι ακόλουθοι ορισμοί, βάσει των οποίων νοούνται ως:

- α) “χρήστης”, κάθε φυσικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί διαθέσιμη στο κοινό υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών, για προσωπικούς ή επαγγελματικούς σκοπούς, χωρίς να είναι απαραίτητα συνδρομητής της εν λόγω υπηρεσίας·
- β) “δεδομένα κίνησης”, τα δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία για τους σκοπούς της διαβίβασης μιας επικοινωνίας σε δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή της χρέωσής της·
- γ) “δεδομένα θέσης”: τα δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή από υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών και που υποδεικνύουν τη γεωγραφική θέση του τερματικού εξοπλισμού του χρήστη μιας διαθέσιμης στο κοινό υπηρεσίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών·
- δ) “επικοινωνία”, κάθε πληροφορία που ανταλλάσσεται ή διαβιβάζεται μεταξύ ενός πεπερασμένου αριθμού μερών, μέσω μιας διαθέσιμης στο κοινό υπηρεσίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Δεν περιλαμβάνονται πληροφορίες που διαβιβάζονται ως τμήμα ραδιοτηλεοπτικών υπηρεσιών στο κοινό μέσω δικτύου ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εκτός από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι πληροφορίες μπορούν να αφορούν αναγνωρίσιμο συνδρομητή ή χρήστη που τις λαμβάνει·

[...].».

6 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2002/58, το οποίο φέρει τον τίτλο «Σχετικές υπηρεσίες», προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της παροχής διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε δημόσια δίκτυα επικοινωνιών στην [Ένωση], περιλαμβανομένων των δημοσίων δικτύων επικοινωνιών που υποστηρίζουν συσκευές συλλογής δεδομένων και ταυτοποίησης.»

7 Κατά το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής, το οποίο επιγράφεται «Απόρρητο των επικοινωνιών»:

«1. Τα κράτη μέλη κατοχυρώνουν, μέσω της εθνικής νομοθεσίας, το απόρρητο των επικοινωνιών που διενεργούνται μέσω δημόσιου δικτύου επικοινωνιών και των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και των συναφών δεδομένων κίνησης. Ειδικότερα, απαγορεύουν την ακρόαση, υποκλοπή, αποθήκευση ή άλλο είδος παρακολούθησης ή επιτήρησης των επικοινωνιών και των συναφών δεδομένων κίνησης από πρόσωπα πλην των χρηστών, χωρίς τη συγκατάθεση των ενδιαφερομένων χρηστών, εκτός αν υπάρχει σχετική νόμιμη άδεια, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 1. Η παρούσα παράγραφος δεν εμποδίζει την τεχνική αποθήκευση, η οποία είναι αναγκαία για τη διαβίβαση επικοινωνίας, με την επιφύλαξη της αρχής του απορρήτου.

[...]

3. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η αποθήκευση πληροφοριών ή η απόκτηση πρόσβασης σε ήδη αποθηκευμένες πληροφορίες στον τερματικό εξοπλισμό συνδρομητή ή χρήστη επιτρέπεται μόνον εάν ο συγκεκριμένος συνδρομητής ή χρήστης έχει δώσει τη συγκατάθεσή του με βάση σαφείς και εκτενείς πληροφορίες σύμφωνα με την οδηγία [95/46], μεταξύ άλλων για το σκοπό της επεξεργασίας. Τούτο δεν εμποδίζει οιαδήποτε τεχνικής φύσεως αποθήκευση ή πρόσβαση, αποκλειστικός σκοπός της οποίας είναι η διενέργεια της διαβίβασης μιας επικοινωνίας μέσω δικτύου ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή που είναι απολύτως αναγκαία για να μπορεί ο πάροχος υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας την οποία έχει ζητήσει ρητά ο συνδρομητής ή ο χρήστης να παρέχει τη συγκεκριμένη υπηρεσία.»

8 Το άρθρο 6 της οδηγίας 2002/58, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δεδομένα κίνησης», ορίζει τα εξής:

«1. Τα δεδομένα κίνησης που αφορούν συνδρομητές και χρήστες, τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία και αποθηκεύονται από τον πάροχο δημόσιου δικτύου ή διαθέσιμης στο κοινό υπηρεσίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών, πρέπει να απαλείφονται ή να καθίστανται ανώνυμα όταν δεν είναι πλέον απαραίτητα για το σκοπό της μετάδοσης μιας επικοινωνίας, με την επιφύλαξη των παραγράφων 2, 3 και 5 του παρόντος άρθρου και του άρθρου 15 παράγραφος 1.

2. Τα δεδομένα κίνησης που είναι απαραίτητα για τη χρέωση των συνδρομητών και την πληρωμή των διασυνδέσεων μπορούν να υποβάλλονται σε επεξεργασία. Η επεξεργασία αυτή επιτρέπεται μόνον έως το τέλος της χρονικής περιόδου εντός της οποίας δύναται να αμφισβητείται νομίμως ο λογαριασμός ή να επιδιώκεται η πληρωμή.

3. Για την εμπορική προώθηση των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή για την παροχή υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας, ο πάροχος διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών μπορεί να επεξεργάζεται τα δεδομένα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 στην απαιτούμενη έκταση και για την απαιτούμενη διάρκεια για αυτή την υπηρεσία ή την εμπορική προώθηση, εφόσον ο συνδρομητής ή ο χρήστης τον οποίο αφορούν δίδει τη συγκατάθεσή του. Στους χρήστες ή συνδρομητές πρέπει να δίνεται η δυνατότητα να ανακαλούν οποτεδήποτε τη συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία των δεδομένων κίνησης.

[...]

5. Η επεξεργασία των δεδομένων κίνησης, σύμφωνα με τις παραγράφους 1, 2, 3 και 4, πρέπει να περιορίζεται σε πρόσωπα τα οποία ενεργούν υπό την εποπτεία του φορέα παροχής του δημοσίου δικτύου και της διαθέσιμης στο κοινό υπηρεσίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ασχολούνται με τη διαχείριση της χρέωσης ή της κίνησης, τις απαντήσεις σε ερωτήσεις πελατών, την ανίχνευση της απάτης, την εμπορική προώθηση των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή την παροχή υπηρεσίας προστιθέμενης αξίας, και πρέπει να περιορίζεται στα απολύτως αναγκαία για την εξυπηρέτηση των σκοπών αυτών.

[...]»

9 Το άρθρο 9 της οδηγίας αυτής, το οποίο επιγράφεται «Δεδομένα θέσης εκτός των δεδομένων κίνησης», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Στις περιπτώσεις όπου δεδομένα θέσης εκτός των δεδομένων κίνησης, που αφορούν τους χρήστες ή συνδρομητές δικτύων ή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, είναι δυνατό να υποστούν επεξεργασία, η επεξεργασία αυτή επιτρέπεται μόνον όταν αυτά καθίστανται ανώνυμα ή με

τη ρητή συγκατάθεση των χρηστών ή συνδρομητών στην απαιτούμενη έκταση και για την απαιτούμενη διάρκεια για την παροχή μιας υπηρεσίας προστιθέμενης αξίας. Ο φορέας παροχής υπηρεσιών είναι υποχρεωμένος να ενημερώνει τους χρήστες ή συνδρομητές, προτού δώσουν τη συγκατάθεσή τους, σχετικά με τον τύπο των δεδομένων θέσης εκτός των δεδομένων κυκλοφορίας που υποβάλλονται σε επεξεργασία, τους σκοπούς και τη διάρκεια της εν λόγω επεξεργασίας, καθώς και το ενδεχόμενο μετάδοσής τους σε τρίτους για το σκοπό παροχής της υπηρεσίας προστιθέμενης αξίας. [...]

- 10 Το άρθρο 15 της οδηγίας 2002/58, το οποίο επιγράφεται «Εφαρμογή ορισμένων διατάξεων της οδηγίας [95/46]», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη δύνανται να λαμβάνουν νομοθετικά μέτρα για να περιορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 5 και 6, στο άρθρο 8, παράγραφοι 1 έως 4 και στο άρθρο 9 της παρούσας οδηγίας, εφόσον ο περιορισμός αυτός αποτελεί αναγκαίο, κατάλληλο και ανάλογο μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας (δηλαδή της ασφάλειας του κράτους), της εθνικής άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας, και για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη ποινικών αδικημάτων ή της άνευ αδείας χρησιμοποίησης του συστήματος ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως προβλέπεται στο άρθρο 13 παράγραφος 1 της οδηγίας [95/46]. Για το σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη δύνανται, μεταξύ άλλων, να λαμβάνουν νομοθετικά μέτρα που θα προβλέπουν τη φύλαξη δεδομένων για ορισμένο χρονικό διάστημα για τους λόγους που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο. Όλα τα μέτρα που προβλέπονται στην παρούσα παράγραφο είναι σύμφωνα με τις γενικές αρχές του [δικαίου της Ένωσης], συμπεριλαμβανομένων αυτών που αναφέρονται στο άρθρο 6 παράγραφοι 1 και 2 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.»

Η ιρλανδική νομοθεσία

- 11 Όπως προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, ο νόμος του 2011 εκδόθηκε προκειμένου να μεταφερθεί στην ιρλανδική έννομη τάξη η οδηγία 2006/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ (ΕΕ 2006, L 105, σ. 54).
- 12 Το άρθρο 1 του νόμου του 2011 ορίζει ότι ως «δεδομένα» νοούνται «τα σχετικά με την κίνηση ή τη θέση δεδομένα και τα συναφή δεδομένα για την αναγνώριση του συνδρομητή ή του χρήστη», ο δε όρος «σοβαρό αδίκημα» αφορά αδίκημα που τιμωρείται με φυλάκιση διάρκειας τουλάχιστον πέντε ετών ή κάποιο από τα λοιπά αδικήματα που απαριθμούνται στο παράρτημα 1 του νόμου αυτού.
- 13 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου επιβάλλει σε όλους τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών την υποχρέωση να διατηρούν τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται το παράρτημά του 2, μέρος 1, για χρονικό διάστημα δύο ετών, καθώς επίσης και τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται το παράρτημα 2, μέρος 2, για χρονικό διάστημα ενός έτους.
- 14 Το παράρτημα 2, μέρος 1, του ίδιου νόμου αναφέρεται, μεταξύ άλλων, στα δεδομένα τα σχετικά με τη σταθερή και την κινητή τηλεφωνία, τα οποία καθιστούν δυνατό τον προσδιορισμό της πηγής και του προορισμού της επικοινωνίας, τον προσδιορισμό της ημερομηνίας και της ώρας έναρξης και λήξης της επικοινωνίας, τον προσδιορισμό του είδους της συγκεκριμένης επικοινωνίας και τον προσδιορισμό της γεωγραφικής θέσης του χρησιμοποιούμενου υλικού επικοινωνίας. Ειδικότερα, το σημείο 6 του εν λόγω παραρτήματος 2, μέρος 1, προβλέπει τη

διατήρηση των δεδομένων που είναι αναγκαία για τον εντοπισμό ενός μέσου κινητής ηλεκτρονικής επικοινωνίας, τα οποία είναι, αφενός, ο κωδικός ταυτότητας κυψέλης και, αφετέρου, τα δεδομένα που καθιστούν δυνατό τον προσδιορισμό της γεωγραφικής θέσης των κυψελών, με αναφορά στην ταυτότητα θέσης τους (κωδικός ταυτότητας κυψέλης), κατά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο διατηρούνται τα δεδομένα επικοινωνίας.

- 15 Το παράρτημα 2, μέρος 2, του νόμου του 2011 αναφέρεται στα δεδομένα τα σχετικά με την πρόσβαση στο Διαδίκτυο, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και την τηλεφωνία μέσω Διαδικτύου και καλύπτει, μεταξύ άλλων, τους αριθμούς αναγνώρισης ταυτότητας και τηλεφώνου, τις διευθύνσεις IP και την ημερομηνία και την ώρα έναρξης και λήξης μιας επικοινωνίας. Το περιεχόμενο των επικοινωνιών δεν εμπίπτει στο εν λόγω είδος δεδομένων.
- 16 Βάσει των άρθρων 4 και 5 του νόμου του 2011, οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών οφείλουν να λαμβάνουν ορισμένα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίζουν ότι τα δεδομένα προστατεύονται από την πρόσβαση χωρίς άδεια.
- 17 Το άρθρο 6 του νόμου αυτού, το οποίο προβλέπει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να υποβληθεί αίτημα πρόσβασης, ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Υπάλληλος της εθνικής αστυνομίας με βαθμό όχι κατώτερο από εκείνον του αστυνομικού διευθυντή μπορεί να ζητήσει από πάροχο υπηρεσιών να του κοινοποιήσει τα δεδομένα που διατηρεί ο εν λόγω πάροχος υπηρεσιών σύμφωνα με το άρθρο 3, εφόσον ο υπάλληλος αυτός εκτιμά ότι τα εν λόγω δεδομένα είναι αναγκαία για:

- a) την πρόληψη, τη διαπίστωση, τη διερεύνηση ή τη δίωξη σοβαρού αδικήματος,
 - b) τη διαφύλαξη της ασφάλειας του κράτους,
 - c) την προστασία της ανθρώπινης ζωής.»
- 18 Το άρθρο 7 του εν λόγω νόμου επιβάλλει στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών να ικανοποιούν τα αιτήματα στα οποία αναφέρεται το άρθρο 6 του νόμου αυτού.
 - 19 Στους μηχανισμούς ελέγχου της απόφασης του αστυνομικού υπαλλήλου στον οποίον αναφέρεται το άρθρο 6 του νόμου του 2011 περιλαμβάνονται η διαδικασία ένστασης, η οποία προβλέπεται από το άρθρο 10 του νόμου αυτού, και η διαδικασία ενώπιον του designated judge (ορισθέντος δικαστή), κατά την έννοια του άρθρου 12 του ίδιου νόμου, στον οποίον ανατίθεται να εξετάσει αν εφαρμόστηκαν οι διατάξεις του εν λόγω νόμου.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 20 Τον Μάρτιο του 2015, ο G.D. καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη για ανθρωποκτονία με θύμα το οποίο είχε εξαφανιστεί τον Αύγουστο του 2012 και του οποίου η σορός είχε εντοπιστεί μόλις τον Σεπτέμβριο του 2013. Με την έφεση κατά της εις βάρος του καταδικαστικής απόφασης, ο ενδιαφερόμενος προσήψε, μεταξύ άλλων, στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο ότι εσφαλμένως είχε δεχθεί ως αποδεικτικά στοιχεία δεδομένα κίνησης και δεδομένα θέσης σχετικά με τηλεφωνικές κλήσεις, διότι ο νόμος του 2011, ο οποίος ρύθμιζε τη διατήρηση των δεδομένων αυτών και βάσει

- του οποίου οι ανακριτικοί υπάλληλοι της εθνικής αστυνομίας απέκτησαν πρόσβαση στα εν λόγω δεδομένα, προσέβαλλε τα δικαιώματα που παρέχει στον ίδιο το δίκαιο της Ένωσης. Η εκδίκαση της έφεσης αυτής εκκρεμεί.
- 21 Προκειμένου να αμφισβητήσει, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, το παραδεκτό των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων, ο G.D. άσκησε αγωγή ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου, Ιρλανδία) με αίτημα να διαπιστωθεί το ανίσχυρο ορισμένων διατάξεων του νόμου του 2011. Με απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2018, το εν λόγω δικαστήριο δέχθηκε την επιχειρηματολογία του G.D. και έκρινε ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α, του νόμου αυτού δεν ήταν σύμφωνο με το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7 και 8, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη. Η Ιρλανδία άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Supreme Court (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ιρλανδία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου.
 - 22 Η εκκρεμής ενώπιον του Court of Appeal (εφετείου, Ιρλανδία) ποινική διαδικασία ανεστάλη μέχρι την έκδοση της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου στο πλαίσιο της αστικής δίκης.
 - 23 Ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η Ιρλανδία υποστήριξε ότι, προκειμένου να κριθεί αν είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας η επέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, επέμβαση η οποία απορρέει από τη διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης δυνάμει του νόμου του 2011, πρέπει να εξεταστούν οι σκοποί του καθεστώτος που καθιερώνει ο εν λόγω νόμος στο σύνολό του. Επιπλέον, κατά το κράτος μέλος αυτό, ο εν λόγω νόμος θέσπισε ένα λεπτομερές πλαίσιο που διέπει την πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα, βάσει του οποίου η μονάδα που έχει συσταθεί στο εσωτερικό της εθνικής αστυνομίας για την προηγούμενη εξέταση των αιτημάτων πρόσβασης απολαύει λειτουργικής ανεξαρτησίας έναντι της εθνικής αστυνομίας κατά την άσκηση των καθηκόντων της και, ως εκ τούτου, ανταποκρίνεται στην απαίτηση του προηγούμενου ελέγχου από ανεξάρτητη διοικητική αρχή. Αυτό το σύστημα ελέγχου συμπληρώνεται από τη διαδικασία υποβολής ένστασης και τον δικαστικό έλεγχο. Τέλος, το εν λόγω κράτος μέλος υποστηρίζει ότι, αν τελικώς κριθεί ότι ο νόμος του 2011 είναι αντίθετος προς το δίκαιο της Ένωσης, κάθε σχετική διαπίστωση εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου θα πρέπει, όσον αφορά τα διαχρονικά αποτελέσματα του νόμου αυτού, να ισχύσει μόνο για το μέλλον.
 - 24 Από την πλευρά του, ο G.D. υποστήριξε ότι το καθεστώς γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης που θεσπίστηκε με τον νόμο του 2011, καθώς και το καθεστώς πρόσβασης σε αυτά, όπως προβλέπεται από τον ίδιο νόμο, είναι αντίθετα προς το δίκαιο της Ένωσης, όπως έχει ερμηνευθεί συγκεκριμένα από το Δικαστήριο στη σκέψη 120 της απόφασης της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Tele2 Sverige και Watson κ.λπ. (C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970).
 - 25 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει εκ προοιμίου ότι στο ίδιο απόκειται να εκτιμήσει μόνον αν το High Court (ανώτερο δικαστήριο) έκρινε ορθώς ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α, του νόμου του 2011 είναι αντίθετο προς το δίκαιο της Ένωσης και ότι, αντιθέτως, το ζήτημα του παραδεκτού των αποδεικτικών στοιχείων που ανέκυψαν στο πλαίσιο της ποινικής δίκης εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Court of Appeal (εφετείου), το οποίο έχει επιληφθεί της έφεσης που ασκήθηκε κατά της καταδικαστικής απόφασης.
 - 26 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατ' αρχάς ως προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης όσον αφορά τη διατήρηση των δεδομένων με σκοπό την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας. Συναφώς, εκτιμά κατ' ουσίαν ότι μόνο μια γενική και χωρίς διάκριση

διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης καθιστά δυνατή την αποτελεσματική καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας, η οποία δεν θα ήταν δυνατή με τη στοχευμένη διατήρηση και με την κατεπείγουσα διατήρηση (quick freeze). Όσον αφορά τη στοχευμένη διατήρηση, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τη δυνατότητα στόχευσης συγκεκριμένων ομάδων ή γεωγραφικών ζωνών με σκοπό την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας, στο μέτρο που ορισμένα σοβαρά αδικήματα σπανίως προϋποθέτουν περιστάσεις τις οποίες γνωρίζουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές και οι οποίες τους παρέχουν τη δυνατότητα να υποψιαστούν εκ των προτέρων τη διάπραξη του αδικήματος. Επιπλέον, η στοχευμένη διατήρηση θα μπορούσε να οδηγήσει σε διακρίσεις. Όσον αφορά την κατεπείγουσα διατήρηση, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι είναι χρήσιμη μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να ταυτοποιηθεί ύποπτος σε πρώιμο στάδιο της έρευνας.

- 27 Όσον αφορά, εν συνεχεία, την πρόσβαση στα δεδομένα που διατηρούν οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η εθνική αστυνομία έχει θέσει σε εφαρμογή στο εσωτερικό της έναν μηχανισμό αυτοπιστοποίησης των αιτήσεων πρόσβασης που απευθύνονται στους παρόχους αυτούς. Συγκεκριμένα, από τα στοιχεία που προσκομίστηκαν ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) προκύπτει ότι ο αρχηγός της αστυνομίας έλαβε, ως εσωτερικό μέτρο, την απόφαση οι αιτήσεις πρόσβασης που υποβάλλονται δυνάμει του νόμου του 2011 να υπόκεινται σε συγκεντρωτική επεξεργασία από έναν μόνον αστυνομικό υπάλληλο της εθνικής αστυνομίας, ο οποίος έχει την ιδιότητα του προϊστάμενου του τμήματος ασφαλείας και πληροφοριών. Εάν αυτός κρίνει ότι τα σχετικά δεδομένα είναι αναγκαία για την πρόληψη, τη διαπίστωση, τη διερεύνηση ή τη δίωξη σοβαρού αδικήματος, μπορεί να απευθύνει αίτηση πρόσβασης στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Εξάλλου, ο αρχηγός της εθνικής αστυνομίας συνέστησε στο εσωτερικό της αστυνομίας την αυτόνομη μονάδα Telecommunications Liaison Unit (Μονάδα διασύνδεσης του τομέα τηλεπικοινωνιών, στο εξής: TLU), η οποία προορίζεται να παρέχει στήριξη στον προϊστάμενο του τμήματος ασφαλείας και πληροφοριών κατά την άσκηση των καθηκόντων του και να χρησιμεύει ως μοναδικό σημείο επαφής με τους ίδιους αυτούς παρόχους υπηρεσιών.
- 28 Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ότι, κατά την περίοδο την οποία αφορά η ποινική έρευνα που κινήθηκε κατά του G.D., όλες οι αιτήσεις πρόσβασης έπρεπε να εγκριθούν πρώτα από αστυνομικό υποδιευθυντή ή από επιθεωρητή της αστυνομίας, προτού αποσταλούν στην TLU με σκοπό την εξέτασή τους, και ότι τα πρόσωπα που διενεργούν την έρευνα καλούνταν να υποβάλλουν αρκούντως λεπτομερείς αιτήσεις πρόσβασης ώστε να είναι δυνατή η λήψη εμπεριστατωμένης απόφασης. Επιπλέον, η TLU και ο προϊστάμενος του τμήματος ασφαλείας και πληροφοριών όφειλαν να εξετάζουν τη νομιμότητα, την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα των αιτήσεων πρόσβασης, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο εν λόγω προϊστάμενος μπορούσε να κληθεί να δώσει εξηγήσεις για την απόφασή του ενώπιον δικαστή που ορίζεται από το High Court (ανώτερο δικαστήριο). Εξάλλου, η TLU υπόκειται στον έλεγχο του Data Protection Commissioner (επιτρόπου προστασίας δεδομένων, Ιρλανδία).
- 29 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την έκταση και τα διαχρονικά αποτελέσματα που θα είχε ενδεχόμενη διαπίστωση της αντίθεσης του νόμου του 2011 προς το δίκαιο της Ένωσης. Διευκρινίζει συναφώς ότι μια τέτοια διαπίστωση θα μπορεί να παραγάγει αποτελέσματα μόνο για το μέλλον, καθόσον τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν ως αποδεικτικά στοιχεία στην ποινική δίκη κατά του G.D. διατηρήθηκαν και ήταν προσβάσιμα στο τέλος του 2013, ήτοι σε περίοδο κατά την οποία η Ιρλανδία ήταν υποχρεωμένη να εφαρμόζει τις διατάξεις του νόμου του 2011 για τη μεταφορά της οδηγίας 2006/24 στο εσωτερικό της δίκαιο. Κατά την Ιρλανδία, μια

τέτοια λύση ενδείκνυται επιπλέον και για τον λόγο ότι διαφορετική αντιμετώπιση θα είχε σοβαρές επιπτώσεις τόσο στη διερεύνηση και τη δίωξη σοβαρών εγκλημάτων στην Ιρλανδία όσο και στην κατάσταση των προσώπων που έχουν ήδη δικαστεί και καταδικαστεί.

30 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Αντιβαίνει στις διατάξεις του άρθρου 15 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ, όπως αυτές ερμηνεύονται υπό το πρίσμα του Χάρτη, κάθε καθεστώς γενικής/καθολικής διατήρησης δεδομένων καθεαυτό, ακόμη και αν η διατήρηση και η πρόσβαση υπόκεινται σε αυστηρούς περιορισμούς;
- 2) Προκειμένου εθνικό δικαστήριο να κρίνει αν θα κηρύξει αντίθετο προς το δίκαιο της Ένωσης εθνικό μέτρο που ελήφθη βάσει της οδηγίας 2006/24 και που θεσπίζει καθεστώς γενικής διατήρησης δεδομένων (τηρουμένων των αναγκαίων αυστηρών ελέγχων όσον αφορά τη διατήρηση ή την πρόσβαση), και ειδικότερα προκειμένου να εκτιμήσει κατά πόσον το καθεστώς αυτό είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας, δύναται να λάβει υπόψη ότι τα δεδομένα μπορούν να διατηρούνται νομίμως από τους παρόχους υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση δικών τους εμπορικών σκοπών και ότι μπορεί να ζητηθεί να διατηρούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας οι οποίοι δεν περιλαμβάνονται στις διατάξεις της οδηγίας 2002/58;
- 3) Κατά την εκτίμηση της συμβατότητας με το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα με τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη, εθνικού μέτρου που διέπει την πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα, ποια κριτήρια πρέπει να εφαρμόζει το εθνικό δικαστήριο προκειμένου να κρίνει κατά πόσον τυχόν τέτοιο καθεστώς πρόσβασης διασφαλίζει τον απαιτούμενο προηγούμενο έλεγχο από ανεξάρτητη αρχή, όπως αυτός προσδιορίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου; Συναφώς, μπορεί το εθνικό δικαστήριο, στο πλαίσιο της εκτίμησης αυτής, να λάβει υπόψη την ύπαρξη εκ των υστέρων δικαστικού ελέγχου ή εκ των υστέρων ελέγχου διενεργούμενου από ανεξάρτητη αρχή;
- 4) Εν πάση περιπτώσει, υποχρεούται ένα εθνικό δικαστήριο να κηρύξει αντίθετο προς τις διατάξεις του άρθρου 15 της οδηγίας 2002/58 εθνικό μέτρο το οποίο θεσπίζει καθεστώς γενικής διατήρησης δεδομένων με σκοπό την καταπολέμηση σοβαρών εγκλημάτων στην περίπτωση που το εν λόγω δικαστήριο έχει κρίνει, με βάση το σύνολο των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων, ότι η διατήρηση αυτή είναι ζωτικής σημασίας και απολύτως αναγκαία για την επίτευξη του σκοπού της καταπολέμησης σοβαρών εγκλημάτων;
- 5) Αν εθνικό δικαστήριο υποχρεούται να κηρύξει εθνικό μέτρο αντίθετο προς τις διατάξεις του άρθρου 15 της οδηγίας 2002/58, όπως αυτές ερμηνεύονται υπό το πρίσμα του Χάρτη, δύναται να περιορίσει τα διαχρονικά αποτελέσματα της σχετικής απόφασης, σε περίπτωση που είναι πεπεισμένο ότι ειδάλλως θα επέλθει “επακόλουθο χάος και βλάβη του δημόσιου συμφέροντος” [σύμφωνα με την προσέγγιση που υιοθετήθηκε, επί παραδείγματι, στην απόφαση R (National Council for Civil Liberties) κατά Secretary of State for Home Department και Secretary of State for Foreign Affairs (2018) EWHC 975, σημείο 46];
- 6) Εθνικό δικαστήριο το οποίο καλείται να κηρύξει αντίθετη προς το άρθρο 15 της οδηγίας 2002/58 εθνική ρύθμιση και/ή να μην εφαρμόσει τη ρύθμιση αυτή και/ή να κρίνει ότι η εφαρμογή της ρύθμισης αυτής προσέβαλε δικαιώματα φυσικού προσώπου, είτε στο πλαίσιο διαδικασίας που κινήθηκε σε σχέση με το παραδεκτό αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίστηκαν σε ποινική διαδικασία είτε σε διαφορετικό πλαίσιο, δύναται να αρνηθεί να εκδώσει τέτοια απόφαση όσον αφορά δεδομένα που διατηρούνταν κατ' εφαρμογήν της

διάταξης της εθνικής νομοθεσίας που θεσπίστηκε κατά την απορρέουσα από το άρθρο 288 ΣΛΕΕ υποχρέωση περί συνεπούς μεταφοράς στην εθνική νομοθεσία των διατάξεων οδηγίας ή να περιορίσει τα αποτελέσματα τυχόν τέτοιας απόφασης στο διάστημα μετά την κήρυξη από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις 8 Απριλίου 2014, της οδηγίας 2006/24 ως ανίσχυρης [, με την απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ. (C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238)];»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου, του δεύτερου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

- 31 Με το πρώτο, το δεύτερο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται προς εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης για την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας.
- 32 Υπενθυμίζεται κατ' αρχάς ότι, κατά πάγια νομολογία, προκειμένου να ερμηνευθεί διάταξη του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος, καθώς και, μεταξύ άλλων, το ιστορικό θέσπισης της ρύθμισης αυτής (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 105 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 33 Από την ίδια τη διατύπωση του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 προκύπτει ότι τα νομοθετικά μέτρα τα οποία επιτρέπει η οδηγία αυτή στα κράτη μέλη να λαμβάνουν, υπό τις προϋποθέσεις που θέτει η ίδια, μπορούν μόνον να «περιορίζουν» τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται ιδίως στα άρθρα 5, 6 και 9 αυτής.
- 34 Όσον αφορά το σύστημα το οποίο θέτει σε εφαρμογή η εν λόγω οδηγία και στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 15, παράγραφος 1, αυτής, υπενθυμίζεται ότι, βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτη και δεύτερη περίοδος, της ίδιας οδηγίας, τα κράτη μέλη κατοχυρώνουν, μέσω της εθνικής νομοθεσίας, το απόρρητο των επικοινωνιών που διενεργούνται μέσω δημόσιου δικτύου επικοινωνιών και των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και των συναφών δεδομένων κίνησης. Ειδικότερα, υποχρεούνται να απαγορεύουν την ακρόαση, υποκλοπή, αποθήκευση ή άλλο είδος παρακολούθησης ή επιτήρησης των επικοινωνιών και των συναφών δεδομένων κίνησης από πρόσωπα πλην των χρηστών χωρίς τη συγκατάθεση των τελευταίων, εκτός αν υπάρχει σχετική νόμιμη άδεια, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας.
- 35 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 καθιερώνει την αρχή του απορρήτου τόσο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών όσο και των συναφών δεδομένων κίνησης και συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, την απαγόρευση κατ' αρχήν της αποθήκευσης των εν λόγω επικοινωνιών και δεδομένων κίνησης από πρόσωπα πλην των χρηστών χωρίς τη συγκατάθεση των τελευταίων (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 107).

- 36 Η διάταξη αυτή αποτυπώνει τον σκοπό που επιδίωκε ο νομοθέτης της Ένωσης κατά τη θέσπιση της οδηγίας 2002/58. Πράγματι, από την αιτιολογική έκθεση της πρότασης οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών [COM(2000) 385 τελικό], στην οποία στηρίχθηκε η οδηγία 2002/58, προκύπτει ότι σκοπός του νομοθέτη της Ένωσης ήταν «να διασφαλιστεί ότι θα εξακολουθήσει να υφίσταται υψηλό επίπεδο προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής για όλες τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ανεξάρτητα από τη χρησιμοποιούμενη τεχνολογία». Επομένως, σκοπός της οδηγίας 2002/58, όπως προκύπτει, μεταξύ άλλων, από τις αιτιολογικές της σκέψεις 6 και 7, είναι η προστασία των χρηστών των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών από τους κινδύνους για τα προσωπικά τους δεδομένα και την ιδιωτική τους ζωή οι οποίοι απορρέουν από τις νέες τεχνολογίες και, ιδίως, από τις αυξανόμενες δυνατότητες αποθήκευσης και επεξεργασίας δεδομένων. Ειδικότερα, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 2 της ίδιας οδηγίας, επιδίωξη του νομοθέτη της Ένωσης είναι να διασφαλιστεί η πλήρης τήρηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη (πρβλ. αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Tele2 Sverige* και *Watson* κ.λπ., C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970, σκέψη 83, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 106).
- 37 Επομένως, με την οδηγία 2002/58, ο νομοθέτης της Ένωσης συγκεκριμενοποίησε τα δικαιώματα αυτά, με αποτέλεσμα οι χρήστες των μέσων ηλεκτρονικών επικοινωνιών να έχουν, κατ' αρχήν, νόμιμη προσδοκία ότι, εφόσον δεν έχουν δώσει συγκατάθεση για το αντίθετο, οι επικοινωνίες τους και τα σχετικά δεδομένα παραμένουν ανώνυμα και δεν καταχωρίζονται (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 109).
- 38 Όσον αφορά την επεξεργασία και την αποθήκευση από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών των δεδομένων κίνησης που αφορούν συνδρομητές και χρήστες, το άρθρο 6 της οδηγίας 2002/58 προβλέπει, στην παράγραφο 1, ότι τα δεδομένα αυτά πρέπει να απαλείφονται ή να καθίστανται ανώνυμα, όταν δεν είναι πλέον απαραίτητα για το σκοπό της μετάδοσης μιας επικοινωνίας, και διευκρινίζει, στην παράγραφο 2, ότι τα δεδομένα κίνησης που είναι απαραίτητα για τη χρέωση των συνδρομητών και την πληρωμή των διασυνδέσεων μπορούν να υποβάλλονται σε επεξεργασία μόνον έως το τέλος της χρονικής περιόδου εντός της οποίας δύναται να αμφισβητείται νομίμως ο λογαριασμός ή να επιδιώκεται η πληρωμή. Όσον αφορά τα δεδομένα θέσης πέραν των δεδομένων κίνησης, το άρθρο 9, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι είναι δυνατό να υποστούν επεξεργασία μόνον υπό ορισμένες προϋποθέσεις και αφού καταστούν ανώνυμα ή με τη ρητή συγκατάθεση των χρηστών ή συνδρομητών.
- 39 Ως εκ τούτου, η οδηγία 2002/58 δεν περιορίζεται στο να ρυθμίζει την πρόσβαση σε τέτοια δεδομένα μέσω εγγυήσεων που αποσκοπούν στην πρόληψη των καταχρήσεων, αλλά καθιερώνει και ειδικότερα την αρχή της απαγόρευσης αποθήκευσής τους από τρίτους.
- 40 Καθόσον το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν νομοθετικά μέτρα προκειμένου να «περιορίζουν» τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 5, 6 και 9 της οδηγίας αυτής, όπως εκείνα που απορρέουν από τις αρχές του απορρήτου των επικοινωνιών και της απαγόρευσης αποθήκευσης των σχετικών δεδομένων, όπως υπενθυμίζονται στη σκέψη 35 της παρούσας απόφασης, η διάταξη αυτή εισάγει εξαίρεση από τον γενικό κανόνα που προβλέπεται ιδίως στα εν λόγω άρθρα 5, 6 και 9 και πρέπει, επομένως, κατά πάγια νομολογία, να ερμηνεύεται στενά. Ως εκ τούτου, μια τέτοια διάταξη δεν μπορεί να δικαιολογήσει το να καταστεί κανόνας η παρέκκλιση

από την κατ' αρχήν υποχρέωση διασφάλισης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και των συναφών δεδομένων και, ειδικότερα, από την απαγόρευση αποθήκευσης των δεδομένων αυτών, η οποία προβλέπεται ρητώς στο άρθρο 5 της οδηγίας, διαφορετικά η τελευταία αυτή διάταξη θα καθίστατο σε μεγάλο βαθμό κενή περιεχομένου (πρβλ. αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Tele2*, C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970, σκέψη 89, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 111).

- 41 Όσον αφορά τους σκοπούς οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν περιορισμό των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 5, 6 και 9 της οδηγίας 2002/58, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η απαρίθμηση των σκοπών του άρθρου 15, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της οδηγίας αυτής έχει εξαντλητικό χαρακτήρα, οπότε ένα νομοθετικό μέτρο που θεσπίζεται δυνάμει της διάταξης αυτής πρέπει όντως να ανταποκρίνεται σε κάποιον από τους σκοπούς αυτούς και μόνον (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 112 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 42 Επιπλέον, από το άρθρο 15, παράγραφος 1, τρίτη περίοδος, της οδηγίας 2002/58 προκύπτει ότι τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη δυνάμει της διατάξεως αυτής πρέπει να τηρούν τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η αρχή της αναλογικότητας, και να διασφαλίζουν τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η υποχρέωση την οποία επιβάλλει ένα κράτος μέλος στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, βάσει εθνικής ρύθμισης, να διατηρούν τα δεδομένα κίνησης προκειμένου οι αρμόδιες εθνικές αρχές να έχουν πρόσβαση σε αυτά, εφόσον παρίσταται ανάγκη, εγείρει ζητήματα σχετικά με την τήρηση όχι μόνον των άρθρων 7 και 8 του Χάρτη, τα οποία αφορούν, αντιστοίχως, την προστασία της ιδιωτικής ζωής και την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά και του άρθρου 11 του Χάρτη, σχετικά με την ελευθερία έκφρασης (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 113 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 43 Επομένως, κατά την ερμηνεία του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σημασία τόσο του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, όσο και του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 του Χάρτη, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, καθώς και του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του Χάρτη, αποτελεί ένα από τα ουσιώδη θεμέλια μιας δημοκρατικής και πλουραλιστικής κοινωνίας και περιλαμβάνεται μεταξύ των αξιών επί των οποίων στηρίζεται, κατά το άρθρο 2 ΣΕΕ, η Ένωση (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 114 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 44 Διευκρινίζεται συναφώς ότι η διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης συνιστά αφ' εαυτής, αφενός, παρέκκλιση από την απαγόρευση αποθήκευσης των δεδομένων αυτών την οποία επιβάλλει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 σε κάθε πρόσωπο πλην των χρηστών και, αφετέρου, επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη, ανεξαρτήτως του αν οι σχετικές με την ιδιωτική ζωή πληροφορίες έχουν ευαίσθητο χαρακτήρα ή του αν οι ενδιαφερόμενοι υπέστησαν τυχόν δυσμενείς συνέπειες

λόγω της επέμβασης αυτής ή και ανεξαρτήτως της μεταγενέστερης χρήσης τους (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 115 και 116 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 45 Το συμπέρασμα αυτό δικαιολογείται κατά μείζονα λόγο διότι τα δεδομένα κίνησης και τα δεδομένα θέσης μπορούν να αποκαλύψουν πληροφορίες σχετικά με σημαντικό αριθμό πτυχών της ιδιωτικής ζωής των υποκειμένων των δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων ευαίσθητων πληροφοριών, όπως είναι ο γενετήσιος προσανατολισμός, τα πολιτικά φρονήματα, οι θρησκευτικές, φιλοσοφικές, κοινωνικές ή άλλες πεποιθήσεις, καθώς και η κατάσταση της υγείας, ενώ τα δεδομένα αυτά τυγχάνουν, επιπλέον, ειδικής προστασίας στο δίκαιο της Ένωσης. Στο σύνολό τους, τα εν λόγω δεδομένα μπορούν να οδηγήσουν σε πολύ ακριβή συμπεράσματα όσον αφορά την ιδιωτική ζωή των προσώπων των οποίων τα δεδομένα διατηρήθηκαν, όπως οι καθημερινές συνήθειες, οι μόνιμοι ή προσωρινοί τόποι διαμονής, οι καθημερινές ή άλλες μετακινήσεις, οι ασκούμενες δραστηριότητες, οι κοινωνικές σχέσεις των προσώπων αυτών και οι κοινωνικοί κύκλοι στους οποίους συχνάζουν τα πρόσωπα αυτά. Ειδικότερα, τα δεδομένα αυτά παρέχουν τα μέσα για τον προσδιορισμό του προφίλ των υποκειμένων των δεδομένων, πληροφορία εξίσου ευαίσθητη, όσον αφορά το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, με το ίδιο το περιεχόμενο των επικοινωνιών (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 117 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 46 Ως εκ τούτου, αφενός, η διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης για αστυνομικούς σκοπούς μπορεί αφ' εαυτής να προσβάλλει το δικαίωμα στον σεβασμό των επικοινωνιών, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, και να έχει αποτρεπτικά αποτελέσματα για την άσκηση, από τους χρήστες των μέσων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, της ελευθερίας έκφρασης, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του Χάρτη, αποτελέσματα τα οποία, όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός και η ποικιλία των διατηρούμενων δεδομένων, τόσο επιτείνονται. Αφετέρου, λαμβανομένης υπόψη της σημαντικής ποσότητας των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης που μπορούν να διατηρούνται κατά τρόπο διαρκή, δυνάμει μέτρου γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης, καθώς και του ευαίσθητου χαρακτήρα των πληροφοριών που μπορούν να παρέχουν τα δεδομένα αυτά, η διατήρηση και μόνον των εν λόγω δεδομένων από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ενέχει κινδύνους κατάχρησης και παράνομης πρόσβασης (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 118 και 119 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 47 Πρέπει να τονιστεί συναφώς ότι, όπως προκύπτει από τη νομολογία που υπενθυμίζεται στη σκέψη 44 της παρούσας απόφασης, η διατήρηση των δεδομένων αυτών και η πρόσβαση σε αυτά συνιστούν χωριστές επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 11 του Χάρτη, οι οποίες χρήζουν χωριστής δικαιολογήσεως, βάσει του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη. Ως εκ τούτου, μια εθνική νομοθεσία η οποία διασφαλίζει την πλήρη τήρηση των προϋποθέσεων που απορρέουν από την ερμηνεία της οδηγίας 2002/58 όσον αφορά την πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα δεν μπορεί, ως εκ της φύσεώς της, να περιορίσει ή να θεραπεύσει τη σοβαρή επέμβαση, η οποία απορρέει από τη γενική διατήρηση των δεδομένων αυτών που προβλέπεται από αυτή την εθνική νομοθεσία, στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τα άρθρα 5 και 6 της οδηγίας αυτής και στα θεμελιώδη δικαιώματα που συγκεκριμενοποιούνται στα εν λόγω άρθρα.

- 48 Τούτου δοθέντος, το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, καθόσον επιτρέπει στα κράτη μέλη να περιορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις για τις οποίες γίνεται λόγος στις σκέψεις 34 έως 37 της παρούσας απόφασης, απηχεί το γεγονός ότι τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7, 8 και 11 του Χάρτη δεν αποτελούν απόλυτα προνόμια, αλλά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε σχέση με τη λειτουργία τους εντός της κοινωνίας. Πράγματι, όπως προκύπτει από το άρθρο του 52, παράγραφος 1, ο Χάρτης δέχεται περιορισμούς στην άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί προβλέπονται από τον νόμο, ότι συνάδουν με το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ότι, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. Επομένως, για την ερμηνεία του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 υπό το πρίσμα του Χάρτη απαιτείται να λαμβάνεται επίσης υπόψη η σημασία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 3, 4, 6 και 7 του Χάρτη, καθώς και η σημασία των σκοπών της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας και της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας, συμβάλλοντας στην προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 120 έως 122 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 49 Επομένως, όσον αφορά, ειδικότερα, την αποτελεσματική καταστολή των ποινικών αδικημάτων που στρέφονται, μεταξύ άλλων, κατά των ανηλικών και των λοιπών ευάλωτων προσώπων, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι από το άρθρο 7 του Χάρτη μπορούν να απορρέουν θετικές υποχρεώσεις που βαρύνουν τις δημόσιες αρχές, προκειμένου να ληφθούν νομικά μέτρα για την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Τέτοιες υποχρεώσεις μπορούν επίσης να απορρέουν από το εν λόγω άρθρο 7 όσον αφορά την προστασία της κατοικίας και των επικοινωνιών, καθώς και από τα άρθρα 3 και 4 όσον αφορά την προστασία της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας των προσώπων και από την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 126 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 50 Επομένως, ενώπιον των διαφόρων αυτών θετικών υποχρεώσεων, πρέπει να πραγματοποιηθεί ο αναγκαίος συγκερασμός των διαφόρων εμπλεκόμενων συμφερόντων και δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει κρίνει ότι οι θετικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τα άρθρα 3 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, των οποίων οι αντίστοιχες εγγυήσεις περιλαμβάνονται στα άρθρα 4 και 7 του Χάρτη, συνεπάγονται, μεταξύ άλλων, τη θέσπιση ουσιαστικών και διαδικαστικών διατάξεων, καθώς και μέτρων πρακτικής φύσης που καθιστούν δυνατή την αποτελεσματική καταπολέμηση των αδικημάτων κατά των προσώπων μέσω έρευνας και αποτελεσματικών διώξεων, εξυπακουμένου ότι η υποχρέωση αυτή καθίσταται έτι σημαντικότερη όταν απειλείται η σωματική υγεία και η ηθική υπόσταση του παιδιού. Τούτου δοθέντος, τα μέτρα που εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές να λάβουν πρέπει να τηρούν πλήρως τις νόμιμες διαδικασίες και τις λοιπές εγγυήσεις που είναι ικανές να περιορίσουν την έκταση των εξουσιών ποινικών ερευνών, καθώς και τις λοιπές ελευθερίες και δικαιώματα. Ειδικότερα, κατά το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να θεσπιστεί νομικό πλαίσιο το οποίο να καθιστά δυνατό τον συγκερασμό των διαφόρων θεμιτών συμφερόντων και δικαιωμάτων που πρέπει να προστατευθούν (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 127 και 128 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 51 Στο πλαίσιο αυτό, από την ίδια τη διατύπωση του άρθρου 15, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2002/58, απορρέει ότι τα κράτη μέλη δύνανται να λαμβάνουν μέτρο το οποίο εισάγει παρέκκλιση από την αρχή του απορρήτου των επικοινωνιών, για την οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 35 της παρούσας απόφασης, εφόσον πρόκειται για «αναγκαίο, κατάλληλο και ανάλογο μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία», ενώ στην αιτιολογική σκέψη 11 της εν λόγω οδηγίας αναφέρεται συναφώς ότι ένα τέτοιο μέτρο πρέπει να είναι «αυστηρώς» ανάλογο του προς επίτευξη σκοπού (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 129).
- 52 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής απαιτεί, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι παρεκκλίσεις από την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και οι περιορισμοί της να μην υπερβαίνουν τα όρια του απολύτως αναγκαίου. Επιπλέον, δεν μπορεί να επιδιώκεται σκοπός γενικού συμφέροντος χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι πρέπει να συμβιβάζεται με τα θεμελιώδη δικαιώματα που αφορά το μέτρο, μέσω ισόρροπης στάθμισης μεταξύ, αφενός, του σκοπού γενικού συμφέροντος και, αφετέρου, των επίμαχων δικαιωμάτων (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 130 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 53 Ειδικότερα, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, κατά την εκτίμηση της δυνατότητας των κρατών μελών να δικαιολογήσουν περιορισμό των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 5, 6 και 9 της οδηγίας 2002/58, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σοβαρότητα της επέμβασης που συνεπάγεται ο περιορισμός αυτός και να ελέγχεται αν η σημασία του σκοπού γενικού συμφέροντος που επιδιώκεται με τον εν λόγω περιορισμό τελεί σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα αυτή (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 131 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 54 Προκειμένου να πληροί την απαίτηση αναλογικότητας, η ρύθμιση πρέπει να προβλέπει σαφείς και ακριβείς κανόνες που να διέπουν την έκταση και την εφαρμογή του οικείου μέτρου και να επιβάλλουν έναν ελάχιστο αριθμό απαιτήσεων, έτσι ώστε τα πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αποτελούν αντικείμενο του μέτρου αυτού να έχουν επαρκείς εγγυήσεις δυνάμενες να προστατεύσουν αποτελεσματικά τα δεδομένα αυτά από κινδύνους κατάχρησης. Η ρύθμιση αυτή πρέπει να είναι νομικώς δεσμευτική στο εσωτερικό δίκαιο και, ειδικότερα, να ορίζει υπό ποιες περιστάσεις και υπό ποιες συνθήκες μπορεί να ληφθεί μέτρο το οποίο προβλέπει την επεξεργασία τέτοιων δεδομένων, προκειμένου να διασφαλίζεται κατά τον τρόπο αυτόν ότι η επέμβαση θα περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο. Η ανάγκη να παρέχονται τέτοιες εγγυήσεις καθίσταται έτι σημαντικότερη όταν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υποβάλλονται σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία, ιδιαίτερα δε όταν υπάρχει σημαντικός κίνδυνος παράνομης πρόσβασης σε αυτά. Τα προεκτεθέντα ισχύουν ιδίως σε περίπτωση κατά την οποία διακυβεύεται η προστασία της ειδικής αυτής κατηγορίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα την οποία αποτελούν τα ευαίσθητα δεδομένα (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 132 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 55 Επομένως, μια εθνική ρύθμιση που προβλέπει τη διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει πάντοτε να ανταποκρίνεται σε αντικειμενικά κριτήρια βάσει των οποίων να τεκμηριώνεται η σχέση μεταξύ των προς διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και του επιδιωκόμενου σκοπού. Ειδικότερα, όσον αφορά την καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος, τα δεδομένα των οποίων προβλέπει τη διατήρηση πρέπει να μπορούν να συμβάλουν στην

- πρόληψη, τη διαπίστωση ή τη δίωξη σοβαρών αδικημάτων (πρβλ. αποφάσεις της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ., C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238, σκέψη 59, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 133).
- 56 Όσον αφορά τους σκοπούς γενικού συμφέροντος που μπορούν να δικαιολογήσουν μέτρο λαμβανόμενο βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, από τη νομολογία του Δικαστηρίου, και ειδικότερα από την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791), προκύπτει ότι, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, υφίσταται ιεραρχική σχέση μεταξύ των σκοπών αυτών αναλόγως της σημασίας τους και ότι η σημασία του επιδιωκόμενου με ένα τέτοιο μέτρο σκοπού πρέπει να τελεί σε σχέση με τη σοβαρότητα της επέμβασης την οποία προκαλεί.
- 57 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η σημασία του σκοπού της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας, σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 2, ΣΕΕ, κατά το οποίο η προστασία της εθνικής ασφάλειας παραμένει στην αποκλειστική ευθύνη κάθε κράτους μέλους, υπερβαίνει σε σπουδαιότητα τη σημασία των λοιπών σκοπών του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ιδίως δε των σκοπών της καταπολέμησης της εγκληματικότητας, εν γένει, έστω και σοβαρής, καθώς και της προστασίας της δημόσιας ασφάλειας. Επομένως, υπό την επιφύλαξη της τήρησης των λοιπών απαιτήσεων του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, ο σκοπός της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας μπορεί να δικαιολογήσει μέτρα που συνεπάγονται επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα σοβαρότερες από εκείνες που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν οι άλλοι αυτοί σκοποί (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 135 και 136).
- 58 Για τον λόγο αυτόν, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, δεν αντιτίθεται σε νομοθετικά μέτρα τα οποία επιτρέπουν, για τους σκοπούς της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας, τη δυνατότητα να διατάσσονται οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών να προβαίνουν σε γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, σε περιπτώσεις στις οποίες το οικείο κράτος μέλος αντιμετωπίζει σοβαρή απειλή για την εθνική ασφάλεια, η οποία είναι πραγματική και ενεστώσα ή προβλέψιμη, εξυπακουμένου ότι η απόφαση που περιέχει τη διαταγή μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αποτελεσματικού ελέγχου είτε από δικαστήριο είτε από ανεξάρτητη διοικητική αρχή της οποίας η απόφαση έχει δεσμευτικό αποτέλεσμα, προκειμένου να εξακριβωθεί αν συντρέχει κάποια από τις περιπτώσεις αυτές, καθώς και αν τηρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις και εγγυήσεις που πρέπει να έχουν θεσπιστεί, και υπό τον όρο ότι η εν λόγω διαταγή μπορεί να ισχύει μόνο για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα, με δυνατότητα, ωστόσο, παράτασης της ισχύος της σε περίπτωση εξακολούθησης της απειλής (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 168).
- 59 Όσον αφορά τον σκοπό της πρόληψης, διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης ποινικών αδικημάτων, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, μόνον η καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος και η πρόληψη σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας μπορούν να δικαιολογήσουν σοβαρές επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη, όπως αυτές τις οποίες συνεπάγεται η διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης. Επομένως, μόνον οι μη σοβαρές επεμβάσεις στα εν λόγω θεμελιώδη δικαιώματα μπορούν να δικαιολογηθούν από τον σκοπό της εν γένει πρόληψης,

- διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης ποινικών αδικημάτων (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 140 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 60 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε ότι η ιδιαιτέρως σοβαρή εγκληματικότητα μπορεί να εξομοιωθεί με απειλή για την εθνική ασφάλεια.
- 61 Το Δικαστήριο, όμως, έχει κρίνει ότι ο σκοπός της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας ανταποκρίνεται στο πρωταρχικό συμφέρον της προστασίας των βασικών λειτουργιών του κράτους και των θεμελιωδών συμφερόντων της κοινωνίας και περιλαμβάνει την πρόληψη και την καταστολή δραστηριοτήτων ικανών να αποσταθεροποιήσουν σοβαρά τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας και, ειδικότερα, να απειλήσουν άμεσα την κοινωνία, τον πληθυσμό ή το ίδιο το κράτος, όπως είναι, μεταξύ άλλων, οι τρομοκρατικές δραστηριότητες (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 135).
- 62 Επισημαίνεται επιπλέον ότι, σε αντίθεση με την εγκληματικότητα, ακόμη και την ιδιαιτέρως σοβαρή, μια απειλή για την εθνική ασφάλεια πρέπει να είναι πραγματική και ενεστώσα ή, τουλάχιστον, προβλέψιμη, πράγμα που προϋποθέτει την επέλευση αρκούντως συγκεκριμένων περιστάσεων, ώστε να μπορεί να δικαιολογήσει ένα μέτρο γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Επομένως, μια τέτοια απειλή διακρίνεται ως εκ της φύσεως και της σοβαρότητάς της, καθώς και ως εκ του συγκεκριμένου χαρακτήρα των περιστάσεων που τη συναποτελούν, από τον γενικό κίνδυνο πρόκλησης εντάσεων ή έστω σοβαρών διαταράξεων της δημόσιας ασφάλειας ή από εκείνον της διάπραξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 136 και 137).
- 63 Επομένως, η εγκληματικότητα, ακόμη και η ιδιαιτέρως σοβαρή, δεν μπορεί να εξομοιωθεί με απειλή για την εθνική ασφάλεια. Πράγματι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 49 και 50 των προτάσεών του, μια τέτοια εξομοίωση θα μπορούσε να εισαγάγει μια ενδιάμεση κατηγορία μεταξύ της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας ασφάλειας, προκειμένου να εφαρμοστούν στη δεύτερη οι συμφυείς με την πρώτη απαιτήσεις.
- 64 Από τα ανωτέρω συνάγεται επίσης ότι το γεγονός στο οποίο αναφέρεται το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, ότι, δηλαδή, τα δεδομένα κίνησης και τα δεδομένα θέσης διατηρήθηκαν νομίμως για τους σκοπούς της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας δεν ασκεί επιρροή στη νομιμότητα της διατήρησής τους για την καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος.
- 65 Όσον αφορά τον σκοπό της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει προς τούτο τη γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης υπερβαίνει τα όρια του απολύτως αναγκαίου και δεν μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη σε μια δημοκρατική κοινωνία. Πράγματι, λαμβανομένου υπόψη του ευαίσθητου χαρακτήρα των πληροφοριών που μπορούν να παράσχουν τα δεδομένα κίνησης και τα δεδομένα θέσης, το απόρρητο των δεδομένων αυτών είναι ουσιώδες για το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Επομένως, και λαμβανομένων υπόψη, αφενός, των μνημονευόμενων στη σκέψη 46 της παρούσας απόφασης αποτρεπτικών αποτελεσμάτων που μπορεί να συνεπάγεται η διατήρηση των δεδομένων αυτών για την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 11 του Χάρτη, και, αφετέρου, της σοβαρότητας της επέμβασης που συνεπάγεται η διατήρηση αυτή, είναι σημαντικό, σε μια

δημοκρατική κοινωνία, να αποτελεί η διατήρηση των δεδομένων την εξαίρεση, όπως προβλέπει το σύστημα που καθιερώνει η οδηγία 2002/58, και όχι τον κανόνα, καθώς και να μην μπορούν τα δεδομένα αυτά να αποτελέσουν αντικείμενο συστηματικής και συνεχούς διατήρησης. Το συμπέρασμα αυτό επιβάλλεται ακόμη και όσον αφορά τους σκοπούς της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας και της πρόληψης των σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας, καθώς και όσον αφορά τη σημασία που πρέπει να τους αναγνωριστεί (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 141 και 142 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 66 Εκτός αυτού, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει ότι εθνική νομοθετική ρύθμιση η οποία προβλέπει τη γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης καλύπτει τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες σχεδόν του συνόλου του πληθυσμού χωρίς καμία διαφοροποίηση, περιορισμό ή εξαίρεση αναλόγως του επιδιωκόμενου σκοπού. Μια τέτοια ρύθμιση αφορά συνολικώς όλα τα πρόσωπα που κάνουν χρήση υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, χωρίς αυτά να βρίσκονται, έστω και εμμέσως, σε κατάσταση δυνάμενη να οδηγήσει σε ποινικές διώξεις. Επομένως, εφαρμόζεται ακόμη και σε πρόσωπα για τα οποία δεν υφίσταται καμία ένδειξη από την οποία να μπορεί να προκύψει ότι υφίσταται ενδεχομένως έστω έμμεση ή μακρινή σχέση μεταξύ της συμπεριφοράς τους και του σκοπού της καταπολέμησης των σοβαρών εγκλημάτων και, ειδικότερα, χωρίς να προβλέπεται σχέση μεταξύ των δεδομένων των οποίων προβλέπεται η διατήρηση και της απειλής για τη δημόσια ασφάλεια. Ειδικότερα, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, μια τέτοια ρύθμιση δεν περιορίζεται σε διατήρηση η οποία να αφορά είτε δεδομένα σχετικά με μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και/ή μια συγκεκριμένη γεωγραφική ζώνη και/ή έναν κύκλο προσώπων που θα μπορούσαν να είναι αναμειγμένοι, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, σε κάποιο σοβαρό αδίκημα, είτε πρόσωπα που θα μπορούσαν, για άλλους λόγους, να συμβάλουν, μέσω της διατήρησης των δεδομένων που τους αφορούν, στην καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 143 και 144 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 67 Αντιθέτως, με τη σκέψη 168 της απόφασης της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, δεν αντιτίθεται σε νομοθετικά μέτρα τα οποία προβλέπουν, για την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας και την πρόληψη των σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας,
- στοχευμένη διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, η οποία πρέπει να οριοθετείται βάσει αντικειμενικών στοιχείων που δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, ανάλογα με τις κατηγορίες των προσώπων τα οποία αφορούν τα διατηρούμενα δεδομένα ή με τη χρήση γεωγραφικού κριτηρίου, μόνο για το χρονικό διάστημα που είναι απολύτως αναγκαίο, με δυνατότητα, όμως, παράτασής του·
 - γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των διευθύνσεων IP που αποδίδονται στην πηγή της σύνδεσης, για χρονικό διάστημα περιοριζόμενο στο απολύτως αναγκαίο·
 - γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων σχετικά με την ταυτότητα των χρηστών μέσω ηλεκτρονικής επικοινωνίας, και
 - τη δυνατότητα να διατάσσονται οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μέσω απόφασης της αρμόδιας αρχής υποκείμενης σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο, να

προβαίνουν για ορισμένο χρονικό διάστημα στην κατεπείγουσα διατήρηση (quick freeze) των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης που διαθέτουν οι εν λόγω πάροχοι υπηρεσιών,

εφόσον τα μέτρα αυτά διασφαλίζουν, με σαφείς και ακριβείς κανόνες, ότι η διατήρηση των επίμαχων δεδομένων εξαρτάται από την τήρηση των σχετικών ουσιαστικών και διαδικαστικών προϋποθέσεων και ότι τα πρόσωπα τα οποία αφορούν τα δεδομένα αυτά διαθέτουν αποτελεσματικές εγγυήσεις έναντι των κινδύνων κατάχρησης.

68. Εντούτοις, με την κρινόμενη αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο πριν την έκδοση των αποφάσεων της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791), και της 2ας Μαρτίου 2021, *Prokuratuur* (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες) (C-746/18, EU:C:2021:152), το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι μόνη η γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης επιτρέπει την αποτελεσματική καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 13ης Σεπτεμβρίου 2021, υποστηρίχθηκε, ιδίως από την Ιρλανδία και τη Γαλλική Κυβέρνηση, ότι το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι τα κράτη μέλη μπορούν να προσφύγουν στα μέτρα που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη σκέψη.
69. Συναφώς, επισημαίνεται, πρώτον, ότι η αποτελεσματικότητα των ποινικών διώξεων εξαρτάται γενικώς όχι από ένα μόνο μέσο έρευνας, αλλά από όλα τα μέσα έρευνας που διαθέτουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές προς τον σκοπό αυτόν.
70. Δεύτερον, υπογραμμίζεται ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, όπως έχει ερμηνευθεί από τη νομολογία που υπενθυμίζεται στη σκέψη 67 της παρούσας απόφασης, επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν, για τους σκοπούς της καταπολέμησης του σοβαρού εγκλήματος και της αποτροπής των σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας, όχι μόνο μέτρα που καθιερώνουν στοχευμένη διατήρηση και κατεπείγουσα διατήρηση, αλλά και μέτρα που προβλέπουν γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση, αφενός, των δεδομένων που αφορούν την ταυτότητα των χρηστών των μέσων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και, αφετέρου, των διευθύνσεων IP που έχουν αποδοθεί στην πηγή της σύνδεσης.
71. Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι η διατήρηση των δεδομένων που αφορούν την ταυτότητα των χρηστών των μέσων ηλεκτρονικών επικοινωνιών μπορεί να συμβάλει στην καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας, εφόσον τα εν λόγω δεδομένα καθιστούν δυνατή την ταυτοποίηση των προσώπων που χρησιμοποίησαν τα μέσα αυτά στο πλαίσιο της προπαρασκευής ή της τέλεσης πράξης που σχετίζεται με τη σοβαρή εγκληματικότητα.
72. Όπως, όμως, προκύπτει από τη νομολογία που συνοψίζεται στη σκέψη 67 της παρούσας απόφασης, η οδηγία 2002/58 δεν αντιτίθεται στη γενική διατήρηση των δεδομένων που αφορούν την ταυτότητα των πολιτών, για τους σκοπούς της καταπολέμησης της εγκληματικότητας εν γένει. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να διευκρινιστεί ότι ούτε η οδηγία αυτή ούτε κάποια άλλη πράξη του δικαίου της Ένωσης αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία η οποία έχει ως αντικείμενο την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας, βάσει της οποίας η απόκτηση ενός μέσου ηλεκτρονικής επικοινωνίας, όπως είναι η προπληρωμένη κάρτα SIM, εξαρτάται από τον έλεγχο επίσημων εγγράφων που αποδεικνύουν την ταυτότητα του αγοραστή και από την καταχώριση των σχετικών πληροφοριών από τον πωλητή και βάσει της οποίας ο πωλητής υποχρεούται ενδεχομένως να παρέχει στις αρμόδιες εθνικές αρχές πρόσβαση στις πληροφορίες αυτές.

- 73 Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι η γενική διατήρηση των διευθύνσεων IP της πηγής της σύνδεσης συνιστά σοβαρή επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη, δεδομένου ότι οι διευθύνσεις IP μπορούν να οδηγήσουν σε ακριβή συμπεράσματα σχετικά με την ιδιωτική ζωή του χρήστη του οικείου μέσου ηλεκτρονικής επικοινωνίας και μπορεί να έχει αποτρεπτικές συνέπειες για την άσκηση της ελευθερίας έκφρασης που κατοχυρώνεται από το άρθρο 11 του Χάρτη. Εντούτοις, όσον αφορά τη διατήρηση αυτή, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, για τους σκοπούς του αναγκαίου συγκερασμού των επίμαχων δικαιωμάτων και εννόμων συμφερόντων που απαιτεί η νομολογία, όπως μνημονεύεται στις σκέψεις 50 έως 53 της παρούσας απόφασης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι, στην περίπτωση παράβασης που διαπράχθηκε μέσω του διαδικτύου και, ειδικότερα, στην περίπτωση της απόκτησης, διάδοσης, μετάδοσης, ή διάθεσης στο διαδίκτυο παιδικής πορνογραφίας, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ 2011, L 335, σ. 1), η διεύθυνση IP μπορεί να αποτελεί το μόνο μέσο έρευνας που καθιστά δυνατή την ταυτοποίηση του προσώπου στο οποίο είχε αποδοθεί η διεύθυνση αυτή κατά τον χρόνο τέλεσης του εν λόγω αδικήματος (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 153 και 154).
- 74 Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι μια τέτοια γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση μόνον των διευθύνσεων IP που αποδίδονται στην πηγή της σύνδεσης δεν είναι, κατ' αρχήν, αντίθετη προς το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11 του Χάρτη, υπό τον όρο ότι η δυνατότητα αυτή υπόκειται στην αυστηρή τήρηση των ουσιαστικών και διαδικαστικών προϋποθέσεων που πρέπει να διέπουν τη χρήση των εν λόγω δεδομένων οι οποίες διαλαμβάνονται στις σκέψεις 155 και 156 της απόφασης της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791).
- 75 Τρίτον, όσον αφορά τα νομοθετικά μέτρα που προβλέπουν στοχευμένη διατήρηση και κατεπείγουσα διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, από τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει στενότερη αντίληψη του περιεχομένου των μέτρων αυτών από εκείνη που δέχεται η νομολογία η οποία υπενθυμίζεται στη σκέψη 67 της παρούσας απόφασης. Πράγματι, μολονότι, σύμφωνα με όσα υπενθυμίζονται στη σκέψη 40 της παρούσας απόφασης, αυτά τα μέτρα διατήρησης πρέπει να έχουν τον χαρακτήρα της παρέκκλισης στο σύστημα που θεσπίζει η οδηγία 2002/58, η οδηγία αυτή, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 7, 8 και 11, καθώς και στο άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, δεν εξαρτά τη δυνατότητα διαταγής με την οποία επιβάλλεται στοχευμένη διατήρηση από την προϋπόθεση να είναι εκ των προτέρων γνωστοί οι χώροι στους οποίους ενδέχεται να διαπράχθηκε σοβαρό έγκλημα, ούτε τα πρόσωπα που είναι ύποπτα για τη διάπραξη ενός τέτοιου εγκλήματος. Ομοίως, η εν λόγω οδηγία δεν απαιτεί τον περιορισμό της διαταγής περί κατεπείγουσας διατήρησης σε υπόπτους που έχουν προσδιοριστεί πριν από την έκδοση της διαταγής.
- 76 Όσον αφορά, πρώτον, την στοχευμένη διατήρηση, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 δεν αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία στηριζόμενη σε αντικειμενικά στοιχεία δυνάμενα να προσδιορίσουν τα πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα κίνησης και τα δεδομένα θέσης ενδέχεται να αποκαλύψουν κάποια σύνδεση, έστω έμμεση, με σοβαρά εγκλήματα, να συμβάλουν στην καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος ή να αποτρέψουν σοβαρό κίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια ή ακόμη και κίνδυνο για την εθνική

- ασφάλεια (αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Tele2 Sverige και Watson κ.λπ., C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970, σκέψη 111, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 148).
- 77 Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει συναφώς ότι, καίτοι οι εν λόγω ουσιαστικές προϋποθέσεις ενδέχεται να διαφέρουν αναλόγως των μέτρων που λαμβάνονται για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης σοβαρών εγκλημάτων, τα κατ' αυτόν τον τρόπο προσδιοριζόμενα πρόσωπα μπορούν, μεταξύ άλλων, να είναι εκείνα ως προς τα οποία έχει προηγουμένως διαπιστωθεί, στο πλαίσιο των εφαρμοστέων εθνικών διαδικασιών και βάσει αντικειμενικών στοιχείων που δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, ότι συνιστούν απειλή για τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια του οικείου κράτους μέλους (πρβλ. αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Tele2 Sverige και Watson κ.λπ., C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970, σκέψη 110, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 149).
- 78 Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη έχουν, μεταξύ άλλων, την ευχέρεια να λαμβάνουν μέτρα διατήρησης σε βάρος προσώπων τα οποία, στο πλαίσιο μιας τέτοιας ταυτοποίησης, υπόκεινται σε έρευνα ή άλλα υφιστάμενα εποπτικά μέτρα ή σε εγγραφή στο εθνικό ποινικό μητρώο στην οποία μνημονεύεται προηγούμενη καταδίκη για σοβαρά εγκλήματα που ενδέχεται να συνεπάγονται αυξημένο κίνδυνο υποτροπής. Όταν, όμως, η ταυτοποίηση αυτή στηρίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία που δεν εισάγουν διακρίσεις και καθορίζονται από το εθνικό δίκαιο, η στοχευμένη διατήρηση δικαιολογείται όταν αφορά πρόσωπα που ταυτοποιούνται κατ' αυτόν τον τρόπο.
- 79 Αφετέρου, ένα στοχευμένο μέτρο διατήρησης των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης μπορεί, κατ' επιλογήν του εθνικού νομοθέτη και τηρουμένης αυστηρώς της αρχής της αναλογικότητας, να στηρίζεται και σε γεωγραφικό κριτήριο, όταν οι αρμόδιες εθνικές αρχές κρίνουν, βάσει αντικειμενικών στοιχείων που δεν εισάγουν διακρίσεις, ότι σε μία ή περισσότερες γεωγραφικές περιοχές υφίσταται κατάσταση χαρακτηριζόμενη από υψηλό κίνδυνο προπαρασκευής ή τελέσεως σοβαρών εγκλημάτων. Οι ζώνες αυτές μπορούν να είναι, μεταξύ άλλων, τόποι χαρακτηριζόμενοι από μεγάλο αριθμό σοβαρών εγκλημάτων, τόποι ιδιαίτερος εκτεθειμένοι στη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων, όπως περιοχές ή υποδομές όπου συχνάζει τακτικά πολύ μεγάλος αριθμός προσώπων, ή ακόμη στρατηγικές τοποθεσίες, όπως αερολιμένες, σιδηροδρομικοί σταθμοί ή σταθμοί διοδίων (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 150 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 80 Υπογραμμίζεται ότι, κατά τη νομολογία αυτή, οι αρμόδιες εθνικές αρχές μπορούν να λαμβάνουν, για τις αναφερόμενες στην προηγούμενη σκέψη ζώνες, στοχευμένο μέτρο διατήρησης στηριζόμενο σε γεωγραφικό κριτήριο, όπως είναι, μεταξύ άλλων, ο δείκτης εγκληματικότητας σε μια γεωγραφική ζώνη, χωρίς να διαθέτουν απαραίτητως συγκεκριμένες ενδείξεις σχετικά με την προπαρασκευή ή την τέλεση σοβαρών εγκλημάτων στις οικείες περιοχές. Στο μέτρο που η στοχευμένη διατήρηση βάσει ενός τέτοιου κριτηρίου ενδέχεται να θίγει, ανάλογα με τις σοβαρές αξιόποινες πράξεις και την κατάσταση των αντίστοιχων κρατών μελών, τόσο τους τόπους που χαρακτηρίζονται από μεγάλο αριθμό σοβαρών εγκλημάτων όσο και τους τόπους που είναι ιδιαίτερος εκτεθειμένοι στην τέλεση τέτοιων εγκλημάτων, δεν μπορεί, κατ' αρχήν, ούτε αυτή να οδηγήσει σε διακρίσεις, δεδομένου ότι το κριτήριο του δείκτη σοβαρής εγκληματικότητας αυτό καθεαυτό δεν έχει καμία σχέση με στοιχεία που θα μπορούσαν να εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις.

- 81 Επιπλέον και προπάντων, ένα στοχευμένο μέτρο διατήρησης όσον αφορά τόπους ή υποδομές όπου συχνάζει τακτικά πολύ μεγάλος αριθμός προσώπων ή στρατηγικές τοποθεσίες, όπως αερολιμένες, σιδηροδρομικούς σταθμούς ή σταθμούς διοδίων, παρέχει στις αρμόδιες αρχές τη δυνατότητα να συλλέγουν δεδομένα κίνησης και, ιδίως, δεδομένα θέσης όλων των προσώπων που χρησιμοποιούν σε δεδομένη στιγμή ένα μέσο ηλεκτρονικής επικοινωνίας σε κάποιον από τους χώρους αυτούς. Επομένως, ένα τέτοιο στοχευμένο μέτρο διατήρησης μπορεί να παράσχει στις εν λόγω αρχές τη δυνατότητα, μέσω της πρόσβασης στα διατηρούμενα κατ' αυτόν τον τρόπο δεδομένα, να λαμβάνουν πληροφορίες σχετικές με την παρουσία των προσώπων αυτών στους τόπους ή τις γεωγραφικές ζώνες που αφορά το εν λόγω μέτρο, καθώς και τις μετακινήσεις τους μεταξύ αυτών ή στο εσωτερικό τους και να συνάγουν από αυτά, για τους σκοπούς της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας, συμπεράσματα σχετικά με την παρουσία και τη δραστηριότητα των ως άνω προσώπων στους εν λόγω τόπους ή γεωγραφικές ζώνες σε δεδομένο χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της περιόδου διατήρησης.
- 82 Επισημαίνεται επίσης ότι οι γεωγραφικές ζώνες τις οποίες αφορά η εν λόγω στοχευμένη διατήρηση μπορούν και, κατά περίπτωση, πρέπει να τροποποιούνται αναλόγως της εξέλιξης των συνθηκών που δικαιολόγησαν την επιλογή τους, καθιστώντας, μεταξύ άλλων, δυνατή την παρακολούθηση των εξελίξεων στην καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η διάρκεια των στοχευμένων μέτρων διατήρησης που περιγράφονται στις σκέψεις 76 έως 81 της παρούσας απόφασης δεν μπορεί να υπερβαίνει το χρονικό διάστημα που είναι απολύτως αναγκαίο υπό το πρίσμα του επιδιωκόμενου σκοπού καθώς και των περιστάσεων που τα δικαιολογούν, υπό την επιφύλαξη ενδεχόμενης ανανέωσης της ισχύος τους λόγω της συνεχιζόμενης ανάγκης για τη διατήρηση αυτή (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 151).
- 83 Όσον αφορά τη δυνατότητα πρόβλεψης κριτηρίων διάκρισης, πέραν του προσωπικού ή του γεωγραφικού κριτηρίου, για την εφαρμογή στοχευμένης διατήρησης των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να ληφθούν υπόψη άλλα κριτήρια, τα οποία είναι αντικειμενικά και δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η έκταση της στοχευμένης διατήρησης περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο και να αποδειχθεί η τουλάχιστον έμμεση σχέση μεταξύ των σοβαρών εγκλημάτων και των προσώπων των οποίων διατηρούνται τα δεδομένα. Πάντως, δεδομένου ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 αφορά νομοθετικά μέτρα των κρατών μελών, σε αυτά και όχι στο Δικαστήριο αποκείται να προσδιορίσουν τέτοια κριτήρια, εξυπακουόμενου ότι δεν τίθεται ζήτημα εκ νέου εισαγωγής, μέσω αυτού, γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης.
- 84 Εν πάση περιπτώσει, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας M. Campos Sánchez-Bordona στο σημείο 50 των προτάσεων του στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις *SpaceNet* και *Telekom Deutschland* (C-793/19 και C-794/19, EU:C:2021:939), η ενδεχόμενη ύπαρξη δυσχερειών στον επακριβή προσδιορισμό των περιπτώσεων και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες πρέπει να πραγματοποιείται στοχευμένη διατήρηση δεν δικαιολογεί τη μετατροπή, από τα κράτη μέλη, της εξαίρεσης σε κανόνα και την καθιέρωση της γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης των δεδομένων κίνησης και δεδομένων θέσης.
- 85 Όσον αφορά, δεύτερον, την κατεπείγουσα διατήρηση δεδομένων κίνησης και δεδομένων θέσης τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία και αποθηκεύονται από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών βάσει των άρθρων 5, 6 και 9 της οδηγίας 2002/58 ή βάσει των νομοθετικών μέτρων που λαμβάνονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας

- αυτής, υπενθυμίζεται ότι τα δεδομένα αυτά πρέπει, κατ' αρχήν, να διαγράφονται ή να καθίστανται ανώνυμα με το πέρας των νόμιμων προθεσμιών εντός των οποίων πρέπει να πραγματοποιείται η επεξεργασία και η αποθήκευσή τους, σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας και της αποθήκευσης αυτής, ενδέχεται να ανακύψουν καταστάσεις στις οποίες παρίσταται ανάγκη διατήρησης των εν λόγω δεδομένων πέραν των ως άνω προθεσμιών, προκειμένου να διαλευκανθούν σοβαρά ποινικά αδικήματα ή προσβολές της εθνικής ασφάλειας, τούτο δε τόσο στην περίπτωση κατά την οποία τα εν λόγω αδικήματα ή προσβολές έχουν ήδη διαπιστωθεί όσο και στην περίπτωση κατά την οποία, κατόπιν αντικειμενικής εξέτασης του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, μπορεί ευλόγως να πιθανολογηθεί η ύπαρξή τους (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 160 και 161).
- 86 Σε μια τέτοια περίπτωση, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα, λαμβανομένου υπόψη του αναγκαίου συγκερασμού των επίμαχων δικαιωμάτων και εννόμων συμφερόντων για τον οποίο γίνεται λόγος στις σκέψεις 50 έως 53 της παρούσας απόφασης, να προβλέπουν, με νομοθεσία θεσπιζόμενη βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, τη δυνατότητα επιβολής στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, με απόφαση της αρμόδιας αρχής υποκείμενη σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο, της υποχρέωσης να προβούν, για ορισμένο χρονικό διάστημα, στην κατεπείγουσα διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης τα οποία έχουν στη διάθεσή τους (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 163).
- 87 Στο μέτρο που ο σκοπός μιας τέτοιας κατεπείγουσας διατήρησης δεν αντιστοιχεί πλέον στους σκοπούς για τους οποίους συνελέγησαν και αποθηκεύτηκαν αρχικώς τα δεδομένα και στο μέτρο που κάθε επεξεργασία δεδομένων πρέπει, βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 2, του Χάρτη, να ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένους σκοπούς, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διευκρινίζουν στη νομοθεσία τους τον σκοπό για τον οποίο δύναται να πραγματοποιηθεί η κατεπείγουσα διατήρηση των δεδομένων. Λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας της επέμβασης στα κατοχυρωμένα στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη θεμελιώδη δικαιώματα την οποία ενδέχεται να συνεπάγεται μια τέτοια διατήρηση, μόνον η καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας και, κατά μείζονα λόγο, η διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας μπορούν να δικαιολογήσουν την επέμβαση αυτή, υπό την προϋπόθεση ότι το μέτρο αυτό, καθώς και η πρόσβαση στα δεδομένα που διατηρούνται κατ' αυτόν τον τρόπο, περιορίζονται στα όρια του απολύτως αναγκαίου, όπως αυτά καθορίζονται στις σκέψεις 164 έως 167 της απόφασης της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791).
- 88 Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι ένα μέτρο διατήρησης τέτοιας φύσεως δεν πρέπει να περιορίζεται στα δεδομένα των προσώπων που έχει εξακριβωθεί προηγουμένως ότι συνιστούν απειλή για τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια του οικείου κράτους μέλους ή προσώπων για τα οποία υπάρχουν συγκεκριμένες υπόνοιες ότι έχουν διαπράξει σοβαρό ποινικό αδίκημα ή προσβολή κατά της εθνικής ασφάλειας. Ειδικότερα, κατά το Δικαστήριο, τηρουμένου του πλαισίου που θεσπίζει το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, και λαμβανομένων, συγχρόνως, υπόψη των εκτιμήσεων που περιλαμβάνονται στη σκέψη 55 της παρούσας απόφασης, ένα τέτοιο μέτρο μπορεί, ανάλογα με την επιλογή του εθνικού νομοθέτη και εντός των ορίων του απολύτως αναγκαίου, να επεκτείνεται στα δεδομένα κίνησης και στα δεδομένα θέσης που αφορούν άλλα πρόσωπα πλην εκείνων για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι σχεδίασαν ή διέπραξαν σοβαρό ποινικό αδίκημα ή προσβολή κατά της εθνικής ασφάλειας, υπό τον όρο ότι τα δεδομένα αυτά είναι ικανά, βάσει αντικειμενικών στοιχείων που δεν εισάγουν διακρίσεις, να συμβάλουν στη διαλεύκανση του εν λόγω αδικήματος ή προσβολής κατά της

- εθνικής ασφάλειας, όπως είναι τα δεδομένα του θύματος της επίμαχης πράξης, καθώς και τα δεδομένα του κοινωνικού και επαγγελματικού του περιβάλλοντος (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 165).
- 89 Επομένως, μπορεί να επιτραπεί με νομοθετικό μέτρο η διαταγή προς τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών να προβούν στην κατεπείγουσα διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, μεταξύ άλλων, των προσώπων με τα οποία ήρθε σε επαφή το θύμα χρησιμοποιώντας τα μέσα ηλεκτρονικής επικοινωνίας του πριν από την επέλευση σοβαρής απειλής για τη δημόσια ασφάλεια ή την τέλεση σοβαρού εγκλήματος.
- 90 Μια τέτοια κατεπείγουσα διατήρηση μπορεί, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου που υπενθυμίζεται στη σκέψη 88 της παρούσας απόφασης και υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που διαλαμβάνονται στη σκέψη αυτή, να επεκταθεί και σε συγκεκριμένες γεωγραφικές ζώνες, όπως στον τόπο τέλεσης και προπαρασκευής του εν λόγω εγκλήματος ή προσβολής κατά της εθνικής ασφάλειας. Πρέπει να διευκρινιστεί ότι αντικείμενο τέτοιου μέτρου μπορούν επίσης να αποτελέσουν τα δεδομένα κίνησης και τα δεδομένα θέσης που αφορούν τον τόπο στον οποίον εξαφανίστηκε ένα πρόσωπο, πιθανώς θύμα σοβαρού εγκλήματος, υπό την προϋπόθεση ότι κατά την εφαρμογή του μέτρου αυτού, καθώς και κατά την πρόσβαση στα διατηρούμενα κατ' αυτόν τον τρόπο δεδομένα, τηρούνται τα όρια του απολύτως αναγκαίου για την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας ή τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, όπως αυτά ορίζονται στις σκέψεις 164 έως 167 της απόφασης της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791).
- 91 Εξάλλου, πρέπει να διευκρινιστεί ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 δεν απαγορεύει στις αρμόδιες εθνικές αρχές να διατάσσουν μέτρο κατεπείγουσας διατήρησης ήδη από το πρώτο στάδιο της έρευνας σχετικά με σοβαρή απειλή για τη δημόσια ασφάλεια ή για ενδεχόμενο σοβαρό έγκλημα, ήτοι από το χρονικό σημείο κατά το οποίο οι αρχές αυτές μπορούν να κινήσουν τέτοια έρευνα σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου.
- 92 Όσον αφορά την ποικιλία των μέτρων διατήρησης των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης για τα οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 67 της παρούσας απόφασης, διευκρινίζεται ότι τα διάφορα αυτά μέτρα μπορούν να εφαρμόζονται από κοινού κατ' επιλογήν του εθνικού νομοθέτη και τηρουμένων των ορίων του απολύτως αναγκαίου. Υπό τις συνθήκες αυτές, το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, όπως έχει ερμηνευθεί από τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791), δεν αντιτίθεται σε συνδυασμό των μέτρων αυτών.
- 93 Τέταρτον, επισημαίνεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όπως αυτή ανακεφαλαιώθηκε με την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791), η αναλογικότητα των μέτρων που λαμβάνονται βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 επιτάσσει την τήρηση όχι μόνον των απαιτήσεων της καταλληλότητας και της αναγκαιότητας, αλλά και της απαίτησης που αφορά την αναλογικότητα των μέτρων αυτών σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό.
- 94 Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι, με τη σκέψη 51 της απόφασης της 8ης Απριλίου 2014, *Digital Rights Ireland* κ.λπ. (C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238), το Δικαστήριο έκρινε ότι, μολονότι η καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας είναι πρωταρχικής σημασίας για τη διαφύλαξη

- της δημόσιας ασφάλειας και η αποτελεσματικότητά της ενδέχεται να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη χρήση σύγχρονων τεχνικών έρευνας, εντούτοις, ένας τέτοιος σκοπός γενικού συμφέροντος, όσο θεμελιώδης και αν είναι, δεν μπορεί, αυτός και μόνο, να προταθεί ως δικαιολογία προκειμένου να θεωρηθεί αναγκαίο ένα μέτρο γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης δεδομένων κίνησης και δεδομένων θέσης, όπως αυτό που καθιερώνει η οδηγία 2006/24.
- 95 Στο ίδιο πνεύμα, το Δικαστήριο διευκρίνισε, με τη σκέψη 145 της απόφασης της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791), ότι ακόμη και οι θετικές υποχρεώσεις που ενδέχεται να υπέχουν τα κράτη μέλη, ανάλογα με την περίπτωση, από τα άρθρα 3, 4 και 7 του Χάρτη και οι οποίες, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 49 της παρούσας απόφασης, αφορούν την εφαρμογή κανόνων που καθιστούν δυνατή την αποτελεσματική καταστολή των ποινικών αδικημάτων δεν μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα τη δικαιολόγηση επεμβάσεων τόσο σοβαρών όσο οι επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα του συνόλου σχεδόν του πληθυσμού που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη, τις οποίες συνεπάγεται μια ρύθμιση που προβλέπει τη διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, χωρίς τα δεδομένα των προσώπων για τα οποία πρόκειται να αποκαλύπτουν κάποια σύνδεση, έστω έμμεση, με τον επιδιωκόμενο σκοπό.
- 96 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Δανική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές θα έπρεπε, για τους σκοπούς της καταπολέμησης του σοβαρού εγκλήματος, να έχουν πρόσβαση στα δεδομένα κίνησης και στα δεδομένα θέσης που έχουν διατηρηθεί κατά τρόπο γενικό και χωρίς διάκριση, σύμφωνα με τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 135 έως 139), προκειμένου να αντιμετωπίσουν σοβαρή απειλή για την εθνική ασφάλεια η οποία είναι πραγματική και ενεστώσα ή προβλέψιμη.
- 97 Επισημαίνεται εκ προοιμίου ότι η άδεια πρόσβασης, για την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας, σε δεδομένα κίνησης και σε δεδομένα θέσης που έχουν διατηρηθεί κατά τρόπο γενικό και χωρίς διάκριση, θα εξαρτούσε την πρόσβαση αυτή από περιστάσεις ξένες προς τον σκοπό αυτόν, αναλόγως του αν συντρέχει σοβαρή απειλή για την εθνική ασφάλεια στο οικείο κράτος μέλος όπως αυτή μνημονεύεται στην προηγούμενη σκέψη, ενώ, αποκλειστικά υπό το πρίσμα του σκοπού της καταπολέμησης του σοβαρού εγκλήματος, ο οποίος πρέπει να δικαιολογεί τη διατήρηση των δεδομένων αυτών, τίποτε δεν θα δικαιολογούσε τη διαφορετική μεταχείριση, ιδίως μεταξύ των κρατών μελών.
- 98 Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, η πρόσβαση σε δεδομένα κίνησης και σε δεδομένα θέσης τα οποία διατηρούν πάροχοι κατ' εφαρμογήν μέτρου ληφθέντος βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, κατά την οποία πρέπει να τηρούνται πλήρως οι προϋποθέσεις που απορρέουν από τη νομολογία η οποία ερμήνευσε την οδηγία 2002/58, μπορεί κατ' αρχήν να δικαιολογηθεί μόνον από τον σκοπό γενικού συμφέροντος για τον οποίον επιβλήθηκε η διατήρηση αυτή στους εν λόγω παρόχους. Διαφορετική αντιμετώπιση χωρεί μόνον εάν ο επιδιωκόμενος με την πρόσβαση σκοπός είναι μεγαλύτερης σημασίας από τον σκοπό που δικαιολόγησε τη διατήρηση (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 165 και 166).
- 99 Η επιχειρηματολογία της Δανικής Κυβέρνησης αναφέρεται σε περίπτωση στην οποία ο σκοπός της σχεδιαζόμενης αίτησης πρόσβασης, ήτοι η καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας, είναι μικρότερης σημασίας, στο πλαίσιο της ιεραρχίας των σκοπών γενικού συμφέροντος, σε σχέση με τον σκοπό που δικαιολόγησε τη διατήρηση, ήτοι τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας.

Σε μια τέτοια περίπτωση, η άδεια πρόσβασης στα διατηρούμενα δεδομένα θα αντέβαινε στην εν λόγω ιεραρχία των σκοπών γενικού συμφέροντος, όπως υπενθυμίζεται στην προηγούμενη σκέψη και στις σκέψεις 53, 56, 57 και 59 και της παρούσας απόφασης.

100 Επιπλέον και κυρίως, σύμφωνα με τη νομολογία που υπενθυμίζεται στη σκέψη 65 της παρούσας απόφασης, τα δεδομένα κίνησης και τα δεδομένα θέσης δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης για τους σκοπούς της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας και, ως εκ τούτου, η πρόσβαση στα δεδομένα αυτά δεν μπορεί να δικαιολογηθεί για τους ίδιους αυτούς σκοπούς. Σε περίπτωση, όμως, που τα δεδομένα αυτά διατηρήθηκαν κατ' εξαίρεση κατά τρόπο γενικό και χωρίς διάκριση με σκοπό τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας έναντι απειλής η οποία αποδεικνύεται πραγματική και ενεστώσα ή προβλέψιμη, υπό τις προϋποθέσεις που μνημονεύονται στη σκέψη 58 της παρούσας απόφασης, οι αρμόδιες για τις ποινικές έρευνες εθνικές αρχές δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στα εν λόγω δεδομένα στο πλαίσιο ποινικών διώξεων, καθώς, σε διαφορετική περίπτωση, η απαγόρευση της διατήρησης αυτής για τους σκοπούς της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας θα στερούνταν κάθε πρακτικής αποτελεσματικότητας, όπως υπενθυμίζεται στην ως άνω σκέψη 65.

101 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε νομοθετικά μέτρα τα οποία προβλέπουν προληπτικώς, για την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας και την πρόληψη των σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας, γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης. Αντιθέτως, το εν λόγω άρθρο 15, παράγραφος 1, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, δεν αντιτίθεται σε νομοθετικά μέτρα τα οποία προβλέπουν, για την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας και την πρόληψη των σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας,

- στοχευμένη διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, η οποία πρέπει να οριοθετείται βάσει αντικειμενικών στοιχείων που δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, ανάλογα με τις κατηγορίες των προσώπων τα οποία αφορούν τα δεδομένα ή με γεωγραφικά κριτήρια, μόνο για το χρονικό διάστημα που είναι απολύτως αναγκαίο, με δυνατότητα, όμως, παράτασής του·
- γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των διευθύνσεων IP που έχουν αποδοθεί στην πηγή μιας σύνδεσης, για χρονική περίοδο περιοριζόμενη στο απολύτως αναγκαίο·
- γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων σχετικά με την ταυτότητα των χρηστών μέσω ηλεκτρονικών επικοινωνιών, και
- τη δυνατότητα να διατάσσονται οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μέσω απόφασης της αρμόδιας αρχής υποκείμενης σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο, να προβαίνουν για ορισμένο χρονικό διάστημα στην κατεπείγουσα διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης που διαθέτουν οι εν λόγω πάροχοι υπηρεσιών,

εφόσον τα μέτρα αυτά διασφαλίζουν, με σαφείς και ακριβείς κανόνες, ότι η διατήρηση των επίμαχων δεδομένων εξαρτάται από την τήρηση των σχετικών ουσιαστικών και διαδικαστικών προϋποθέσεων και ότι τα πρόσωπα τα οποία αφορούν τα δεδομένα αυτά διαθέτουν αποτελεσματικές εγγυήσεις έναντι των κινδύνων κατάχρησης.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 102 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8, 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία δυνάμει της οποίας η συγκεντρωτική επεξεργασία των αιτήσεων πρόσβασης σε διατηρούμενα δεδομένα, οι οποίες υποβάλλονται από την αστυνομία στο πλαίσιο της έρευνας και της δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων, έχει ανατεθεί σε αστυνομικό υπάλληλο, επικουρούμενο από μονάδα που έχει συσταθεί στο εσωτερικό της αστυνομίας και που διαθέτει κάποιον βαθμό αυτονομίας κατά την άσκηση των καθηκόντων της, του οποίου οι αποφάσεις υπόκεινται σε μεταγενέστερο δικαστικό έλεγχο.
- 103 Υπενθυμίζεται εκ προοιμίου ότι, καίτοι στο εθνικό δίκαιο απόκειται να καθορίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών υποχρεούνται να παρέχουν στις αρμόδιες εθνικές αρχές πρόσβαση στα δεδομένα που αυτοί έχουν στη διάθεσή τους, η εθνική νομοθεσία, προκειμένου να πληροί την απαίτηση περί αναλογικότητας, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 54 της παρούσας απόφασης, πρέπει να προβλέπει σαφείς και ακριβείς κανόνες που να διέπουν την έκταση και την εφαρμογή του επίμαχου μέτρου και να επιβάλλουν έναν ελάχιστο αριθμό απαιτήσεων, έτσι ώστε τα πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αποτελούν αντικείμενο του μέτρου αυτού να έχουν επαρκείς εγγυήσεις δυνάμενες να προστατεύσουν αποτελεσματικά τα δεδομένα αυτά από κινδύνους κατάχρησης [πρβλ. απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Prokuratuur (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), C-746/18, EU:C:2021:152, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 104 Ειδικότερα, η εθνική νομοθεσία που διέπει την πρόσβαση των αρμόδιων αρχών σε διατηρούμενα δεδομένα κίνησης και δεδομένα θέσης, η οποία θεσπίστηκε δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, δεν μπορεί να περιορίζεται στην απαίτηση η πρόσβαση των αρχών στα δεδομένα να ανταποκρίνεται στον σκοπό που επιδιώκει η ρύθμιση αυτή, αλλά πρέπει επίσης να προβλέπει τις ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις που διέπουν τη χρήση αυτή [απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Prokuratuur (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), C-746/18, EU:C:2021:152, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 105 Επομένως, και στο μέτρο που δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι γενική πρόσβαση σε όλα τα διατηρούμενα δεδομένα, ανεξαρτήτως αν αυτά συνδέονται, έστω και έμμεσα, με τον επιδιωκόμενο σκοπό, περιορίζεται στον απολύτως αναγκαίο βαθμό, η εθνική ρύθμιση πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια για τον προσδιορισμό των περιπτώσεων και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες πρέπει να παρέχεται στις αρμόδιες εθνικές αρχές πρόσβαση στα επίμαχα δεδομένα. Συναφώς, τέτοια πρόσβαση μπορεί, κατ' αρχήν, να παρασχεθεί, προς τον σκοπό της καταπολέμησης του εγκλήματος, μόνο στα δεδομένα προσώπων για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι σχεδιάζουν, προτίθενται να διαπράξουν ή έχουν διαπράξει σοβαρή παράβαση ή ακόμη ότι εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο σε μια τέτοια παράβαση. Εντούτοις, σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, όπως εκείνες στις οποίες ζωτικά συμφέροντα της εθνικής ασφάλειας, της εθνικής άμυνας και της δημόσιας ασφάλειας απειλούνται από πράξεις τρομοκρατίας, θα μπορούσε επίσης να παρασχεθεί πρόσβαση στα δεδομένα άλλων προσώπων, εφόσον υφίστανται αντικειμενικά στοιχεία ικανά να στοιχειοθετήσουν ότι τα εν λόγω δεδομένα θα μπορούσαν, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, να συμβάλουν αποφασιστικά στην καταπολέμηση τέτοιων πράξεων

- [απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Prokuratuur (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), C-746/18, EU:C:2021:152, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 106 Προκειμένου να διασφαλιστεί στην πράξη η πλήρης τήρηση των προϋποθέσεων αυτών, είναι ουσιώδες η πρόσβαση των αρμόδιων εθνικών αρχών στα διατηρούμενα δεδομένα να υπόκειται σε προηγούμενο έλεγχο είτε από δικαστήριο είτε από ανεξάρτητη διοικητική αρχή και η απόφαση του δικαστηρίου ή της ανεξάρτητης διοικητικής αρχής να εκδίδεται κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος των προαναφερθεισών αρχών το οποίο υποβάλλεται στο πλαίσιο διαδικασιών πρόληψης, διαπίστωσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων [απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Prokuratuur (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), C-746/18, EU:C:2021:152, σκέψη 51, και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 107 Ο προηγούμενος αυτός έλεγχος απαιτεί, μεταξύ άλλων, το δικαστήριο ή η ανεξάρτητη διοικητική οντότητα που είναι επιφορτισμένη με τη διενέργεια του εν λόγω προηγούμενου ελέγχου να διαθέτει όλες τις αρμοδιότητες και να παρέχει όλες τις αναγκαίες εγγυήσεις ώστε να διασφαλίζεται ο συγκερασμός των επίμαχων εμπλεκόμενων συμφερόντων και δικαιωμάτων. Όσον αφορά ειδικότερα την ποινική έρευνα, ο έλεγχος αυτός απαιτεί να είναι σε θέση το εν λόγω δικαστήριο ή η εν λόγω οντότητα να διασφαλίσει δίκαιη ισορροπία μεταξύ, αφενός, των έννομων συμφερόντων που συνδέονται με τις ανάγκες της διερεύνησης αξιόποινων πράξεων στο πλαίσιο της καταπολέμησης του εγκλήματος και, αφετέρου, των θεμελιωδών δικαιωμάτων του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των προσώπων των οποίων τα δεδομένα αφορά η πρόσβαση [απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Prokuratuur (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), C-746/18, EU:C:2021:152, σκέψη 52].
- 108 Όταν ο έλεγχος αυτός διενεργείται όχι από δικαστήριο, αλλά από ανεξάρτητη διοικητική οντότητα, η οντότητα αυτή πρέπει να απολαύει καθεστώτος που να της επιτρέπει να ενεργεί κατά την άσκηση των καθηκόντων της κατά τρόπο αντικειμενικό και αμερόληπτο και πρέπει, προς τούτο, να μην υπόκειται σε καμία εξωτερική επιρροή. Επομένως, η απαίτηση περί ανεξαρτησίας την οποία πρέπει να πληροί η αρχή η οποία είναι επιφορτισμένη με τη διενέργεια του προηγούμενου ελέγχου επιβάλλει να έχει η αρχή αυτή την ιδιότητα τρίτου σε σχέση με τον αιτούντα την πρόσβαση στα δεδομένα, ώστε να είναι σε θέση να ασκεί τον έλεγχο αυτόν κατά τρόπο αντικειμενικό και αμερόληπτο, χωρίς καμία εξωτερική επιρροή. Ειδικότερα, στον ποινικό τομέα, η απαίτηση περί ανεξαρτησίας συνεπάγεται ότι η αρχή η οποία είναι επιφορτισμένη με αυτόν τον προηγούμενο έλεγχο, αφενός, δεν εμπλέκεται στη διεξαγωγή της συγκεκριμένης ποινικής έρευνας και, αφετέρου, έχει ουδέτερη θέση έναντι των μετεχόντων στην ποινική δίκη [πρβλ. απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Prokuratuur (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), C-746/18, EU:C:2021:152, σκέψεις 53 και 54].
- 109 Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι η εισαγγελική αρχή η οποία διευθύνει την ποινική έρευνα και ενεργεί, ενδεχομένως, ως κατηγορούσα αρχή δεν μπορεί να θεωρηθεί τρίτος σε σχέση με τα επίμαχα έννομα συμφέροντα, δεδομένου ότι έχει ως αποστολή όχι να επιλύσει μια διαφορά με πλήρη ανεξαρτησία γνώμης, αλλά να τη φέρει, ενδεχομένως, ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου, μετέχουσα στην ποινική δίκη ως κατηγορούσα αρχή. Επομένως, η εισαγγελική αρχή δεν είναι σε θέση να διενεργήσει τον προηγούμενο έλεγχο των αιτήσεων πρόσβασης στα διατηρούμενα δεδομένα [πρβλ. απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Prokuratuur (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), C-746/18, EU:C:2021:152, σκέψεις 55 και 57].

- 110 Τέλος, ο ανεξάρτητος έλεγχος που απαιτείται κατά το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 πρέπει να διενεργείται πριν από κάθε πρόσβαση στα οικεία δεδομένα, εκτός αν συντρέχει δεόντως αιτιολογημένη επείγουσα περίπτωση, οπότε ο έλεγχος αυτός πρέπει να διενεργείται το ταχύτερο δυνατόν εντός συντόμου χρονικού διαστήματος. Πράγματι, ένας μεταγενέστερος έλεγχος δεν θα καθιστούσε δυνατή την επίτευξη του σκοπού ενός προηγούμενου ελέγχου, ο οποίος συνίσταται στο να εμποδίζεται η παροχή πρόσβασης στα επίμαχα δεδομένα πέραν των ορίων του απολύτως αναγκαίου [πρβλ. αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 189, και της 2ας Μαρτίου 2021, *Prokuratuur* (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), C-746/18, EU:C:2021:152, σκέψη 58].
- 111 Εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει, κατ' αρχάς, ότι ο νόμος του 2011 απονέμει σε αστυνομικό υπάλληλο με βαθμό όχι κατώτερο από εκείνον του αστυνομικού υποδιευθυντή την αρμοδιότητα να διενεργεί τον προηγούμενο έλεγχο των αιτήσεων πρόσβασης στα δεδομένα οι οποίες υποβάλλονται από τις αστυνομικές υπηρεσίες έρευνας και να ζητεί από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών να του γνωστοποιούν τα δεδομένα που διατηρούν. Στο μέτρο που ο υπάλληλος αυτός δεν έχει την ιδιότητα του τρίτου σε σχέση με τις υπηρεσίες αυτές, δεν πληροί τις απαιτήσεις ανεξαρτησίας και αμεροληψίας που υπενθυμίζονται στη σκέψη 108 της παρούσας απόφασης, παρά το γεγονός ότι επικουρείται στα καθήκοντα αυτά από μονάδα της αστυνομίας, εν προκειμένω την TLU, η οποία διαθέτει ορισμένο βαθμό αυτονομίας κατά την άσκηση των καθηκόντων της.
- 112 Εν συνεχεία, καίτοι είναι αληθές ότι ο νόμος του 2011 προβλέπει μηχανισμούς εκ των υστέρων ελέγχου της απόφασης του αρμόδιου αστυνομικού υπαλλήλου υπό τη μορφή διαδικασίας διοικητικής ένστασης και διαδικασίας ενώπιον δικαστή επιφορτισμένου με τον έλεγχο της εφαρμογής των διατάξεων του εν λόγω νόμου, από τη νομολογία που υπενθυμίζεται στη σκέψη 110 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι ο εκ των υστέρων έλεγχος δεν μπορεί να υποκαταστήσει την υπομνησθείσα στη σκέψη 106 της παρούσας απόφασης απαίτηση περί ελέγχου ο οποίος να είναι ανεξάρτητος και, εκτός αν συντρέχει δεόντως δικαιολογημένη επείγουσα περίπτωση, να προηγείται χρονικώς της πρόσβασης.
- 113 Τέλος, ο νόμος του 2011 δεν προβλέπει αντικειμενικά κριτήρια που να καθορίζουν επακριβώς τις προϋποθέσεις και τις περιστάσεις υπό τις οποίες πρέπει να παρέχεται στις εθνικές αρχές πρόσβαση στα δεδομένα, καθόσον, όπως επιβεβαίωσε η Ιρλανδία κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο αστυνομικός υπάλληλος που είναι αρμόδιος για την επεξεργασία των αιτήσεων πρόσβασης στα διατηρούμενα δεδομένα είναι ο μόνος αρμόδιος να αξιολογήσει τις υπόνοιες που βαρύνουν τα πρόσωπα για τα οποία πρόκειται και την αναγκαιότητα πρόσβασης στα δεδομένα που τα αφορούν.
- 114 Κατά συνέπεια, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8, 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία βάσει της οποίας η συγκεντρωτική επεξεργασία των αιτήσεων πρόσβασης σε δεδομένα διατηρούμενα από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, οι οποίες υποβάλλονται από την αστυνομία στο πλαίσιο της διερεύνησης και της δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων, έχει ανατεθεί σε αστυνομικό υπάλληλο, επικουρούμενο από μονάδα που έχει συσταθεί στο εσωτερικό της αστυνομίας και διαθέτει ορισμένο βαθμό αυτονομίας κατά την άσκηση των καθηκόντων της, του οποίου οι αποφάσεις υπόκεινται σε μεταγενέστερο δικαστικό έλεγχο.

Επί του πέμπτου και του έκτου προδικαστικού ερωτήματος

- 115 Με το πέμπτο και το έκτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο μπορεί να περιορίσει τα διαχρονικά αποτελέσματα της απόφασης για την έκδοση της οποίας είναι αρμόδιο, βάσει του εθνικού δικαίου, με την οποία κηρύσσει ανίσχυρη εθνική νομοθεσία η οποία επιβάλλει στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, για τον λόγο ότι η νομοθεσία αυτή είναι αντίθετη προς το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του Χάρτη.
- 116 Από τις πληροφορίες που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική νομοθεσία, ήτοι ο νόμος του 2011, θεσπίστηκε για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο της οδηγίας 2006/24, η οποία στη συνέχεια κηρύχθηκε ανίσχυρη από το Δικαστήριο με την απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, *Digital Rights Ireland* κ.λπ. (C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238).
- 117 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, καίτοι στον ποινικό δικαστή απόκειται η εξέταση του παραδεκτού των αποδεικτικών στοιχείων που στηρίζονται σε δεδομένα τα οποία διατηρούνται δυνάμει του νόμου του 2011 και προβάλλονται κατά του G.D. στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, εντούτοις, στο πλαίσιο της πολιτικής δίκης, εναπόκειται στο ίδιο το αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί επί του κύρους των επίμαχων διατάξεων του νόμου αυτού και επί των διαχρονικών αποτελεσμάτων που παράγει η διαπίστωση ότι αυτές είναι ανίσχυρες. Επομένως, μολονότι το μόνο ζήτημα που τίθεται ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου είναι το κύρος των διατάξεων του νόμου του 2011, το αιτούν δικαστήριο κρίνει εντούτοις αναγκαίο να υποβάλει στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικό με τις συνέπειες που θα είχε ενδεχόμενη διαπίστωση του ανίσχυρου για το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων που συνελέγησαν μέσω της γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης των δεδομένων την οποία επέτρεψε ο νόμος αυτός.
- 118 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης καθιερώνει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης έναντι του δικαίου των κρατών μελών. Η αρχή αυτή επιβάλλει, ως εκ τούτου, σε όλες τις αρχές των κρατών μελών να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των διαφόρων κανόνων της Ένωσης, το δε δίκαιο των κρατών μελών δεν μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματικότητα που αναγνωρίζεται στους κανόνες αυτούς εντός των εν λόγω κρατών. Βάσει της αρχής της υπεροχής, σε περίπτωση που είναι αδύνατη η σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας, το εθνικό δικαστήριο στο οποίο έχει ανατεθεί, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, η εφαρμογή των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης έχει την υποχρέωση να διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητά τους, αφήνοντας εν ανάγκη αυτεπαγγέλτως ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, έστω και μεταγενέστερη, χωρίς να υποχρεούται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνισή της είτε διά της νομοθετικής οδού είτε μέσω οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής διαδικασίας [πρβλ. αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1964, *Costa*, 6/64, EU:C:1964:66, σ. 1159 και 1160, της 19ης Νοεμβρίου 2019, *A. K.* κ.λπ. (Ανεξαρτησία του πειθαρχικού τμήματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου), C-585/18, C-624/18 και C-625/18, EU:C:2019:982, σκέψεις 157, 158 και 160, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 214 και 215].
- 119 Μόνον το Δικαστήριο μπορεί, κατ' εξαίρεση και για επιτακτικούς λόγους ασφάλειας δικαίου, να αποφασίσει ότι διάταξη του εθνικού δικαίου που έχει κριθεί αντίθετη προς κανόνα του δικαίου της Ένωσης είναι δυνατό να εξακολουθήσει προσωρινά να εφαρμόζεται. Ένας τέτοιος περιορισμός των διαχρονικών αποτελεσμάτων της εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνείας του

- δικαίου αυτού μπορεί να γίνει μόνο με την απόφαση με την οποία το Δικαστήριο αποφαινεται επί της αιτηθείσας ερμηνείας. Η υπεροχή και η ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης θα διακυβεύονταν αν τα εθνικά δικαστήρια είχαν την εξουσία να κρίνουν ότι οι εθνικές διατάξεις υπερισχύουν, έστω και προσωρινώς, των αντίθετων προς αυτές διατάξεων του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψεις 216 και 217 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 120 Βεβαίως, σε υπόθεση η οποία αφορούσε τη νομιμότητα μέτρων που ελήφθησαν κατά παράβαση της υποχρέωσης που επιβάλλει το δίκαιο της Ένωσης για την πραγματοποίηση προηγούμενης εκτίμησης των επιπτώσεων ενός σχεδίου στο περιβάλλον και σε προστατευόμενη τοποθεσία, το Δικαστήριο έκρινε ότι ένα εθνικό δικαστήριο μπορεί κατ' εξαίρεση, εφόσον το επιτρέπει το εσωτερικό δίκαιο, να διατηρήσει σε ισχύ τα αποτελέσματα τέτοιων μέτρων όταν η διατήρηση αυτή δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους συνδεόμενους με την ανάγκη εξάλειψης μιας πραγματικής και σοβαρής απειλής διακοπής του εφοδιασμού του οικείου κράτους μέλους με ηλεκτρική ενέργεια, η οποία δεν θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με άλλα μέσα και εναλλακτικές λύσεις, ιδίως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, εξυπακουμένου ότι η διατήρηση της ισχύος των μέτρων αυτών μπορεί να διαρκέσει μόνον όσο χρονικό διάστημα είναι απολύτως αναγκαίο προκειμένου να αρθεί η εν λόγω παρανομία (πρβλ. απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψεις 175, 176, 179 και 181).
- 121 Σε αντίθεση, όμως, με την παράλειψη διαδικαστικής υποχρέωσης, όπως είναι η προηγούμενη εκτίμηση των επιπτώσεων ενός σχεδίου η οποία εμπίπτει στον ειδικό τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, η παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευομένου υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, δεν μπορεί να θεραπευθεί μέσω διαδικασίας παρόμοιας με τη μνημονευθείσα στην προηγούμενη σκέψη (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 219).
- 122 Πράγματι, η διατήρηση σε ισχύ των αποτελεσμάτων εθνικής νομοθεσίας όπως ο νόμος του 2011 θα σήμαινε ότι η νομοθεσία αυτή εξακολουθεί να επιβάλλει στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών υποχρεώσεις οι οποίες είναι αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης και συνεπάγονται σοβαρές επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα των προσώπων των οποίων διατηρήθηκαν τα δεδομένα (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 219).
- 123 Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο δεν μπορεί να περιορίσει χρονικώς τα αποτελέσματα μιας απόφασης για την έκδοση της οποίας είναι αρμόδιο, βάσει του εθνικού δικαίου, και με την οποία διαπιστώνεται το ανίσχυρο της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, La Quadrature du Net κ.λπ., C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791, σκέψη 220).
- 124 Συναφώς, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 75 των προτάσεών του, το γεγονός ότι η εν λόγω εθνική νομοθεσία εκδόθηκε για τη μεταφορά της οδηγίας 2006/24 στο εθνικό δίκαιο δεν ασκεί επιρροή στην υπόθεση, δεδομένου ότι το Δικαστήριο κήρυξε την οδηγία αυτή ανίσχυρη με αποτελέσματα που ανάγονται στην ημερομηνία θέσης της σε ισχύ (πρβλ. απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 1996, FMC κ.λπ., C-212/94, EU:C:1996:40, σκέψη 55), το ανίσχυρο της εν λόγω εθνικής νομοθεσίας πρέπει να εκτιμηθεί από το αιτούν δικαστήριο υπό το πρίσμα της οδηγίας 2002/58 και του Χάρτη, όπως αυτά έχουν ερμηνευθεί από το Δικαστήριο.

- 125 Όσον αφορά, ειδικότερα, την ερμηνεία της οδηγίας 2002/58 και του Χάρτη από το Δικαστήριο, όπως διατυπώθηκε στις αποφάσεις του της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Tele2 Sverige και Watson* κ.λπ. (C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970), και της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791), υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η ερμηνεία που το Δικαστήριο δίδει σε κανόνα του δικαίου της Ένωσης, ασκώντας την αρμοδιότητα που του απονέμει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, διαφωτίζει και διευκρινίζει την έννοια και το περιεχόμενο του κανόνα αυτού, όπως πρέπει ή θα έπρεπε να νοείται και να εφαρμόζεται από της θέσεώς του σε ισχύ. Επομένως, ο κατ' αυτόν τον τρόπο ερμηνευθείς κανόνας δικαίου μπορεί και πρέπει να εφαρμόζεται από τα δικαστήρια και επί εννόμων σχέσεων που γεννήθηκαν και διαμορφώθηκαν πριν από την έκδοση της απόφασεως επί του αιτήματος ερμηνείας, εφόσον συντρέχουν κατά τα λοιπά οι προϋποθέσεις για να αχθεί ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου σχετική με την εφαρμογή του εν λόγω κανόνα δικαίου διαφορά (απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2020, *Romenergo και Aris Capital*, C-339/19, EU:C:2020:709, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 126 Συναφώς, διευκρινίζεται περαιτέρω ότι τα αποτελέσματα των αποφάσεων της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Tele2 Sverige και Watson* κ.λπ. (C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970), και της 6ης Οκτωβρίου 2020, *La Quadrature du Net* κ.λπ. (C-511/18, C-512/18 και C-520/18, EU:C:2020:791), δεν περιορίστηκαν χρονικώς και, ως εκ τούτου, σύμφωνα με τη νομολογία που υπενθυμίζεται στη σκέψη 119 της παρούσας απόφασης, δεν μπορούν να περιοριστούν χρονικώς με μεταγενέστερη αυτών απόφαση του Δικαστηρίου.
- 127 Τέλος, όσον αφορά τις συνέπειες που θα μπορούσε να έχει τυχόν ασυμβατότητα του νόμου του 2011 προς την οδηγία 2002/58, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα του Χάρτη, για το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων που προβλήθηκαν κατά του G.D. στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, αρκεί η παραπομπή στη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου και ιδίως στις αρχές που υπενθυμίζονται στις σκέψεις 41 έως 44 της απόφασης της 2ας Μαρτίου 2021, *Prokuratuur* (Προϋποθέσεις πρόσβασης σε δεδομένα σχετιζόμενα με ηλεκτρονικές επικοινωνίες), (C-746/18, EU:C:2021:152), από τις οποίες προκύπτει ότι, σύμφωνα με την αρχή της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών, το εν λόγω παραδεκτό αξιολογείται κατά το εθνικό δίκαιο, με την επιφύλαξη της τήρησης, ιδίως, των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.
- 128 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο πέμπτο και στο έκτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν μπορούν να περιορίζουν χρονικώς τα αποτελέσματα μιας απόφασης με την οποία αρμοδίως, βάσει του εθνικού δικαίου, κηρύσσουν ανίσχυρη εθνική νομοθεσία που επιβάλλει στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, για τον λόγο ότι η νομοθεσία αυτή είναι αντίθετη προς το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του Χάρτη. Το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν μέσω μιας τέτοιας διατήρησης εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο, σύμφωνα με την αρχή της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών και υπό την επιφύλαξη της τήρησης, ιδίως, των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 129 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

1) Το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε νομοθετικά μέτρα τα οποία προβλέπουν προληπτικώς, για την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας και την πρόληψη των σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας, γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης. Αντιθέτως, το εν λόγω άρθρο 15, παράγραφος 1, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, δεν αντιτίθεται σε νομοθετικά μέτρα τα οποία προβλέπουν, για την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας και την πρόληψη των σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας,

- στοχευμένη διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, η οποία πρέπει να οριοθετείται βάσει αντικειμενικών στοιχείων που δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, ανάλογα με τις κατηγορίες των προσώπων τα οποία αφορούν τα δεδομένα ή με γεωγραφικά κριτήρια, μόνο για το χρονικό διάστημα που είναι απολύτως αναγκαίο, με δυνατότητα, όμως, παράτασής του·
- γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των διευθύνσεων IP που έχουν αποδοθεί στην πηγή μιας σύνδεσης, για χρονική περίοδο περιοριζόμενη στο απολύτως αναγκαίο·
- γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων σχετικά με την ταυτότητα των χρηστών μέσω ηλεκτρονικών επικοινωνιών, και
- τη δυνατότητα να διατάσσονται οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μέσω απόφασης της αρμόδιας αρχής υποκείμενης σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο, να προβαίνουν για ορισμένο χρονικό διάστημα στην κατεπείγουσα διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης που διαθέτουν οι εν λόγω πάροχοι υπηρεσιών,

εφόσον τα μέτρα αυτά διασφαλίζουν, με σαφείς και ακριβείς κανόνες, ότι η διατήρηση των επίμαχων δεδομένων εξαρτάται από την τήρηση των σχετικών ουσιαστικών και διαδικαστικών προϋποθέσεων και ότι τα πρόσωπα τα οποία αφορούν τα δεδομένα αυτά διαθέτουν αποτελεσματικές εγγυήσεις έναντι των κινδύνων κατάχρησης.

2) Το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία βάσει της οποίας η συγκεντρωτική επεξεργασία των αιτήσεων πρόσβασης σε δεδομένα διατηρούμενα από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, οι οποίες υποβάλλονται από την αστυνομία στο πλαίσιο της διερεύνησης και της δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων, έχει ανατεθεί σε

αστυνομικό υπάλληλο, επικουρούμενο από μονάδα που έχει συσταθεί στο εσωτερικό της αστυνομίας και διαθέτει ορισμένο βαθμό αυτονομίας κατά την άσκηση των καθηκόντων της, του οποίου οι αποφάσεις υπόκεινται σε μεταγενέστερο δικαστικό έλεγχο.

- 3) Το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν μπορούν να περιορίζουν χρονικώς τα αποτελέσματα μιας απόφασης με την οποία αρμοδίως, βάσει του εθνικού δικαίου, κηρύσσουν ανίσχυρη εθνική νομοθεσία που επιβάλλει στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης, για τον λόγο ότι η νομοθεσία αυτή είναι αντίθετη προς το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν μέσω μιας τέτοιας διατήρησης εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο, σύμφωνα με την αρχή της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών και υπό την επιφύλαξη της τήρησης, ιδίως, των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

(υπογραφές)